

Ref

Informationsförsörjning för vetenskap och teknik

SOU 1987:60

Betänkande från organisationskommittén för
informationsförsörjning
Stockholm 1987

Statens offentliga utredningar
1987:60
Utbildningsdepartementet

Informationsförsörjning för vetenskap och teknik

Betänkande från organisationskommittén för
informationsförsörjning
Stockholm 1987

Beställningsadress:
Allmänna Förlaget
Kundtjänst
106 47 STOCKHOLM
Tel: 08/739 96 30
Informationsbokhandeln
Malmtorgsgatan 5

Beställare som är berättigade till remissexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:

Regeringskansliets förvaltningskontor
SOU-förrådet
103 33 STOCKHOLM

Tel: 08/763 23 20 Telefontid 8¹⁰ – 12⁰⁰ (externt och internt)
08/763 10 05 12⁰⁰ – 16⁴⁰ (endast internt)

***Till statsrådet och chefen för
utbildningsdepartementet***

Regeringen bemyndigade den 19 mars 1987 chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla en organisationskommitté med uppgift att bl a utarbeta förslag till ett samordningsorgan för främst forskningsbiblioteken.

Med stöd av detta bemyndigande förordnade departementschefen överbibliotekarien Birgitta Bergdahl, överbibliotekarien Kari Marklund, byråchefen Bjarne Kirsebom, kanslichefen Ingvar Lennerfors samt professor Jarl Torbacke att vara ledamöter i kommittén. Åt Kirsebom uppdrogs att vara ordförande.

Till sekreterare förordnade departementschefen förste byråsekreterare Marianne Persson Söderlind. I sekretariatsarbetet har kommittén även biträttats av avdelningsdirektören Jan Hagerlid.

Kommittén har antagit namnet organisationskommittén för informationsförsörjning, OFIN.

Organisationskommittén överlämnar härmed sin huvudrapport: Informationsförsörjning för vetenskap och teknik. Kommittén är enig i sina förslag.

I rapporten ingår anslagsframställning för 1988/89 för statens råd för informationsförsörjning och avges i denna del även till industridepartementet.

Kommitténs arbete fortsätter.

Stockholm i oktober 1987

Bjarne Kirsebom

Birgitta Bergdahl

Kari Marklund

Ingvar Lennerfors

Jarl Torbacke

Innehåll

1. Inledning.	9
2. Samordningsorgan för forskningsbiblioteken.	15
2.1 Vad skall samordnas/ stödjas/ beredas på nationell nivå?..	15
2.2 Hur skall samordningen ske ?.....	21
2.3 Vem skall samordna?.....	25
2.3.1 Utgångspunkter för tre alternativ.	25
2.3.2 "Planeringsberedning för informationsförsörjning". .	28
2.3.3 Självständig myndighet med kansli gemensamt med UHÄ	31
2.3.4 En myndighet utan samband med UHÄ.....	33
2.3.5 Förslag.	34
2.3.6 Kungl. bibliotekets roll.	37
2.3.7 Professionella organisationers uppgifter.	39
3. Statens råd för informationsförsörjning - närmare utformning	41
4. Huvudmannaskap för LIBRIS.	45
5. Forskning inom informationsförsörjningens område.	53
5.1 Uppdragets innebörd.	53
5.2 Tidigare utredningar.	54
5.3 Remissvar på Tengströms utredning.	55
5.4 Diskussion om ämnesavgränsning.	56
5.5 Institutionell översikt över pågående FoU i Sverige.	62
5.6 Internationell utblick över forskningsområdets ställning, organisation, avgränsning mm	67
5.7 Fasta forskningsresurser.	73
5.8 Medel för FoU-projekt.	77
6. Högskolebibliotekens ställning.	79

7. Anslagsframställning.	81
7.1 Huvudinnehåll i anslagsframställan.	81
7.1.2 Sammanfattning.	82
7.1.3 Hemställan.	84
7.2 Budgetförslag.	85
7.2.1 LIBRIS.	85
7.2.2 Forskningsresurser.	86
7.2.3 Pris- och löneomräkning.	86
7.2.4 Anslags- och finansieringsöversikt.	86
7.2.5 Verksamhetsöversikt.	88
7.2.6 Verksamhets/finansieringsöversikt.	92
7.3 Långtidsbedömning.	93
7.3.1 Beräknat finansiellt utrymme.	93
8. Genomförande av OFIN:s förslag.	94
Bilaga 1 Kommittédirektiven.	97
Bilaga 2 Genomgång av remissvaren på Tengströms utredning	103

Förkortningar

AF	Anslagsframställning
BIDOK- utredningen	Biblioteks och dokumentationssamverkans- kommittén
CD-ROM	Compact disc read-only-memory
DAFA	Datamaskincentralen för administrativ databehandling
DFI	Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning
EG	Europeiska gemenskapen
FoU	Forskning och utveckling
I-dep	Industridepartementet
INFORSK	Forskningsgrupp vid Umeå universitet
LIBLAB	Forskningsgrupp vid Linköping universitet
LIBRIS	Library Information System
LiU	Linköpings universitet
NORDINFO	Nordiskt samarbetsorgan inom områ- det forskningsbiblioteksväsende, veten- skaplig information och dokumentation
OFIN	Organisationskommittéen för informa- tionsförsörjning
SBS	Sveriges biblioteksriesamfund
SINFDOK- utredningen	Utredningen om organisation av verksamheten inom teknisk och vetenskaplig information och dokumentation
SIS	Standardiseringskommissionen
SUNET	Swedish university network
TINFO	Finskt nationellt organ för organisa- tionsförsörjning
TLS	Tekniska litteratursällskapet
TNC	Tekniska nomenklaturcentralen
UHÄ	Universitet- och högskoleämbetet
UmU	Umeå universitet

1870	1870
1871	1871
1872	1872
1873	1873
1874	1874
1875	1875
1876	1876
1877	1877
1878	1878
1879	1879
1880	1880
1881	1881
1882	1882
1883	1883
1884	1884
1885	1885
1886	1886
1887	1887
1888	1888
1889	1889
1890	1890
1891	1891
1892	1892
1893	1893
1894	1894
1895	1895
1896	1896
1897	1897
1898	1898
1899	1899
1900	1900
1901	1901
1902	1902
1903	1903
1904	1904
1905	1905
1906	1906
1907	1907
1908	1908
1909	1909
1910	1910
1911	1911
1912	1912
1913	1913
1914	1914
1915	1915
1916	1916
1917	1917
1918	1918
1919	1919
1920	1920
1921	1921
1922	1922
1923	1923
1924	1924
1925	1925
1926	1926
1927	1927
1928	1928
1929	1929
1930	1930
1931	1931
1932	1932
1933	1933
1934	1934
1935	1935
1936	1936
1937	1937
1938	1938
1939	1939
1940	1940
1941	1941
1942	1942
1943	1943
1944	1944
1945	1945
1946	1946
1947	1947
1948	1948
1949	1949
1950	1950
1951	1951
1952	1952
1953	1953
1954	1954
1955	1955
1956	1956
1957	1957
1958	1958
1959	1959
1960	1960
1961	1961
1962	1962
1963	1963
1964	1964
1965	1965
1966	1966
1967	1967
1968	1968
1969	1969
1970	1970
1971	1971
1972	1972
1973	1973
1974	1974
1975	1975
1976	1976
1977	1977
1978	1978
1979	1979
1980	1980
1981	1981
1982	1982
1983	1983
1984	1984
1985	1985
1986	1986
1987	1987
1988	1988
1989	1989
1990	1990
1991	1991
1992	1992
1993	1993
1994	1994
1995	1995
1996	1996
1997	1997
1998	1998
1999	1999
2000	2000
2001	2001
2002	2002
2003	2003
2004	2004
2005	2005
2006	2006
2007	2007
2008	2008
2009	2009
2010	2010
2011	2011
2012	2012
2013	2013
2014	2014
2015	2015
2016	2016
2017	2017
2018	2018
2019	2019
2020	2020
2021	2021
2022	2022
2023	2023
2024	2024
2025	2025
2026	2026
2027	2027
2028	2028
2029	2029
2030	2030
2031	2031
2032	2032
2033	2033
2034	2034
2035	2035
2036	2036
2037	2037
2038	2038
2039	2039
2040	2040
2041	2041
2042	2042
2043	2043
2044	2044
2045	2045
2046	2046
2047	2047
2048	2048
2049	2049
2050	2050
2051	2051
2052	2052
2053	2053
2054	2054
2055	2055
2056	2056
2057	2057
2058	2058
2059	2059
2060	2060
2061	2061
2062	2062
2063	2063
2064	2064
2065	2065
2066	2066
2067	2067
2068	2068
2069	2069
2070	2070
2071	2071
2072	2072
2073	2073
2074	2074
2075	2075
2076	2076
2077	2077
2078	2078
2079	2079
2080	2080
2081	2081
2082	2082
2083	2083
2084	2084
2085	2085
2086	2086
2087	2087
2088	2088
2089	2089
2090	2090
2091	2091
2092	2092
2093	2093
2094	2094
2095	2095
2096	2096
2097	2097
2098	2098
2099	2099
2100	2100

1. Inledning

Riksdagen beslöt i maj 1987 med anledning av regeringens proposition 1986/87 : 80 om forskning om vissa förändringar inom området vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning. Starkt komprimerat kan ställningstagandet sammanfattas så, att delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI) skall upphöra med utgången av juni 1988, samt att ansvaret för utvecklingen av de skiljda samhällssektorernas informationsförsörjning fortsättningsvis skall åvila respektive sektor och de organ med ansvar för övergripande planering och utveckling m m som finns inom sektorerna. Slutligen fastställdes att ett särskilt organ för samordning av forskningsbiblioteken främst inom högskolan skall skapas.

Uppgiften att ansvara för avvecklingen av DFI och att utforma förslag till ett samordningsorgan har regeringen givit till organisationskommittén för informationsförsörjning (OFIN). I vårt uppdrag ingår även att överväga former och resurser för fortsatt forskning inom informationsförsörjningens område.

Riksdagen fattade sitt nyss nämnda beslut i enighet. En debatt kring syfte och innebörd har dock förts, främst bland yrkesmässigt verksamma inom bibliotek och informationsförsörjning. I den har framkommit farhågor att statsmakternas beslut är ett uttryck för en sänkt ambitionsnivå vad gäller statens stöd till utvecklingen av den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen. Oron har fokuserats på två frågor. Dels vilka ekonomiska resurser som kommer att stå till förfogande från statens sida efter 1988-06-30, dels det kommande samordningsorganets relation till intressen utanför högskoleorganisationen.

Till var och en av dessa frågor skall vi utförligt återkomma i det följande. Vi finner det emellertid angeläget att i inledningen till denna huvudrapport redogöra för ett antal ståndpunkter av grundläggande betydelse för våra förslag.

Vad först gäller den allmänna frågan om statsmakternas ambitionsnivå i fråga om den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen vill vi konstatera att vi vare sig uppfattat någon avsikt att sänka denna eller skulle funnit en sådan försvarbar. Vi finner det däremot väl motiverat att en omprövning sker av former för och inriktning på det statliga stödet till planering, utveckling och samordning av informationsförsörjningen.

Vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning är på det operativa planet en synnerligen decentraliserad verksamhet. Ytterst handlar det om alla de aktiviteter som krävs för att förse ett mycket stort antal individer med den information - ofta unik för var och en - som krävs för att vederbörande skall kunna fullgöra sitt arbete som forskare, student, tekniker, utredare etc.

Endast en del av informationsförsörjningen sker i institutionell form, under medverkan av bibliotek eller andra serviceinrättningar. En stor - och möjligen växande - del av den egentliga informationsanskaffningen sköts av den enskilde nyttjaren, ofta i direkt samspel med andra nyttjare/producenter. Det ligger strängt taget inte någonting nytt i detta. Historiskt sett har t ex informationsförsörjningen för forskare inom universiteten i någon utsträckning alltid varit binär.

Vårt arbete är av lätt förståeliga skäl begränsat till att röra den institutionellt organiserade delen av informationsförsörjningen, främst forskningsbiblioteken och formerna för samarbetet mellan dessa. Det som vi nyss beskrev som den binära informationsförsörjningen ger ibland upphov till en missuppfattning beträffande bibliotekens framtid, nämligen att deras betydelse successivt kommer att minska. En sådan utveckling ter sig osannolik. Vad som kommer att ske - och på många håll redan har börjat - är att en rollförändring kommer till stånd.

Den traditionellt dominerande uppgiften att anskaffa, förvara och tillhandahålla litteratur kommer att kompletteras med ansvaret för att tillhandahålla expertis inom informationsförsörjningens område.

Redan idag sker mycket av den enskilde nyttjarens egen aktivitet inom området med utnyttjandet av redskap och infrastruktur som utvecklas och underhålls genom bibliotekens försorg. Expansion av informationskällornas mängd och omfattning, teknisk utveckling och ytterligare internationalisering ökar betydelsen av detta arbete ur alla användarkategoriers synvinkel. Något alternativ till biblioteken som ansvariga är knappast tänkbart.

I det perspektiv på informationsförsörjningens utveckling som vi nu berört blir det naturligt att se forskningsbiblioteken som noder i ett mycket stort och finmaskigt nät. I en prioritering mellan olika statliga insatser till förmån för informationsförsörjningen bör forskningsbiblioteken alltid sättas högt. Inte i syfte att skapa en monopolsituation, utan för att ge forskningsbiblioteken i allmänhet och högskolebiblioteken i synnerhet förutsättningar att aktivt stödja utvecklingen av den tekniska och vetenskapliga informationsförsörjningen i landet.

Vi har därmed nått fram till en fråga som rönt åtskillig uppmärksamhet i fackkretsar i samband med statsmakternas beslut om nedläggning av DFI och införandet av den s k sektorsprincipen. Av uttalanden i bl a den forskningspolitiska propositionen om tillkomsten av det nya s k samordningsorganet för forskningsbibliotek har flera intressenter uppfattat syftet vara att skapa en introvert organisation, helt inriktad på att tillgodose interna högskoleintressen.

Vi vill konstatera att syftet rimligen måste tolkas betydligt bredare och mer dynamiskt än så. Högskolan som sådan är nu så mångfasetterad och har så intensiva kontakter med praktiskt taget samtliga samhällssektorer att en snävt intern inriktning på samordningsorganets verksamhet vare sig skulle stå i överensstämmelse med de allmänna politiska strävandena för högskolan eller avspegla ambitioner och värderingar inom flertalet högskolebibliotek.

Vi har tolkat statsmakternas ställningstaganden så, att de snarare blir mycket förpliktande för forskningsbiblioteken och det samordningsorgan som skall byggas upp. Högskolebiblioteken är den största institutionella resursen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning i landet. Genom samordning och utveckling av den resursen i förening med krav på dessa bibliotek att aktivt bistå och samverka med andra samhällssektorer ger staten enligt vår uppfattning en god grund för informationsförsörjningen.

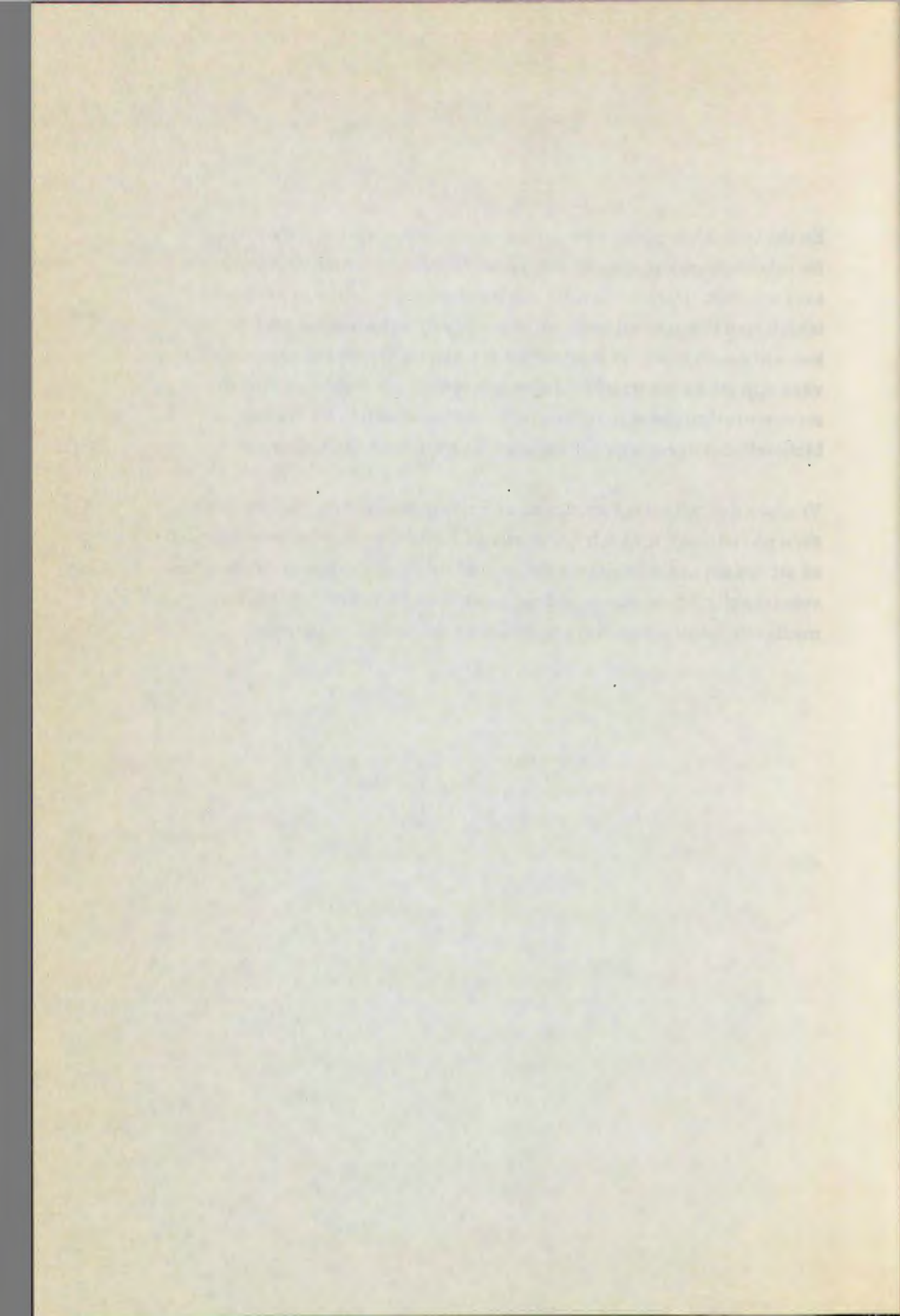
I samverkan med andra samhällssektorer ser vi inte bara möjligheter till koordination och samarbete med forskningsbibliotek och dokumentationscentraler utanför högskolan, utan även med folkbiblioteken, arkivväsendet och - i viss utsträckning - muséer.

Vår huvuduppgift på det organisatoriska planet är att lämna förslag som möjliggör ett nära samspel mellan utvecklingen av informationsförsörjningen som sektor och motsvarande utveckling inom andra samhällsområden. Grundläggande i detta arbete är behovet att skapa en ordning som ger förutsättningar för balans mellan olika intressen när former för och inriktning på olika utvecklingsinsatser skall bestämmas.

Sektorsprincipens tillämpning inom informationsförsörjningens område innebär inte något radikalt nytt vad gäller t ex centrala ämbetsverk. Även om själva uttrycket vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning inte kommer till användning i instruktionerna (motsvarande) för exempelvis universitetets och högskoleämbetet, styrelsen för teknisk utveckling, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen, naturvårdsverket, livsmedelsverket m fl är det rimligt att förutsätta att uppgiften att ansvara för nationell planering och utveckling inom ett visst samhällsområde också medför ett ansvar att tillgodose behovet av insatser för informationsförsörjningen på ett nationellt plan inom respektive område. Enligt vår uppfattning bör ställningstagandena från statsmaktens sida i fråga om sektorsprincipen närmast förstås som en eftertrycklig påminnelse om detta ansvar.

En del i utvecklingsmönstret för informationsförsörjningen av betydelse för utformningen av våra förslag är det faktum att ny teknik i allt större tas i anspråk. Datorstöd, video och kombinationer härav är exempel på teknik som kommer att spela en växande roll, tillsammans med konventionellt tryck. Vi förutser att det som en konsekvens kommer att växa upp ett nära samarbete inom universitet och högskolor mellan serviceinrättningar som hittills i stort sett levt skilda liv, främst bibliotek, datorcentraler och enheter för AV-teknik (motsvarande).

Vi anser det väsentligt att denna utveckling ges stöd och koordination även på nationell nivå och har därför valt att utforma våra överväganden så att det öppnas möjligheter för ett stöd till utvecklingen av teknisk och vetenskaplig informationsförsörjning utan begränsning i fråga om media eller institutionell organisation på det operativa planet.

2. Samordningsorgan för forskningsbiblioteken

2.1 Vad skall samordnas/stödjas/beredas nationellt?

I våra direktiv formuleras ett uppdrag att utarbeta förslag till vad som kallas *ett samordningsorgan*. Uppenbarligen kan detta uttryck ges skilda tolkningar, både innehållsligt och kvalitativt. Vi har i föregående kapitel markerat vår principiella hållning i ett par grundläggande frågor. Även med den utgångspunkten finns det flera alternativ att välja mellan vilka avspeglar varierande ambitioner avseende samordningsorganets kapacitet. Skall dess ansvarsområde vara heltäckande? Skall det ha rådgivande och/eller beslutande funktioner? Skall det ha representativa uppgifter i förhållande till andra nationella instanser på det internationella planet eller inskränka sin verksamhet till de institutioner som på ett operativt plan verkar inom området teknisk och vetenskaplig informationsförsörjning?

Omfattningen av den verksamhet som forskningsbiblioteken i landet bedriver kan ge en viss indikation på samordningsbehovet. Tillgänglig statistik visar att driftkostnaderna och investeringarna i litteratur för enbart de större forskningsbiblioteken och ett fyrtiotal offentliga specialbibliotek uppgår till c:a 400 miljoner kr. Härtill kommer de litteraturreсурter som tillförs vissa bibliotek genom pliktleveranserna. Antalet anställda inom denna verksamhet motsvarar drygt 1500 heltidsarbetande.

Till detta kommer resurser för ytterligare c:a 350 specialbibliotek och företagsbibliotek, samt den informationsförsörjning som inte bedrivs i institutionaliserad form men ändå i betydande utsträckning replierar på den infrastruktur som byggts upp främst av forskningsbiblioteken. Även folkbiblioteken är i vissa avseenden beroende av forskningsbiblioteken. Det bör vidare observeras att både arkivväsende och muséer spelar en viss roll för den vetenskapliga informationsförsörjningen.

I sitt betänkande *Informationsförsörjning* (SOU 1977:71) sammanfattade BIDOK/SINFODK-utredningarna de nationella uppgifterna för informationsförsörjning på följande sätt:

- * *Planerings- och samordningsuppgifter*: långsiktig planering som underlag för utformningen av en nationell informationsförsörjning, planering och samordning av landets referens- och beståndsservice, samverkans-, kontakt- och bevakningsuppgifter samt nordisk och internationell samverkan
- * *Forsknings- utvecklings- och utbildningsuppgifter*: forskning rörande informationsprocessen, analyser av användarbehov, datatekniska hjälpmedel, datanätsfrågor, bibliografiska metoder, klassificerings-, indexerings- och vokabulärfrågor, administrativa hjälpmedel och organisationsutveckling, standardisering, normering och nomenklatur samt utbildning och information.
- * *Nationella serviceuppgifter*: nationell referens- och beståndsservice, kommunikationsnät, ämnesbibliografering på nationell nivå och utförandeansvar för LIBRIS samt uppbyggnad av vissa allmänt tillgängliga faktadatabaser.
- * *Nationaldokumentära uppgifter*: verksamhet med inriktning att insamla, bevara och tillhandahålla svenska skrifter samt löpande bibliografera och katalogisera detta material.

Formuleringar och grupperingar kan på enstaka punkter ifrågasättas. Man kan dock konstatera en överensstämmelse mellan centrala delar av denna uppräkningslista och de uppgifter *Forskningsbiblioteksrådet* gavs i sin instruktion. En internationell utblick visar vidare att BIDOK/SINFODK-utredningarnas uppfattning fortfarande väl avspeglar praxis i fråga om vilken typ av uppgifter som i en eller annan form bör hanteras samordnat på en nationell nivå.

Vi finner mot den bakgrunden ingen anledning att göra någon egen inventering av de nationella uppgifterna inom informationsförsörjningen, utan utgår i våra organisatoriska övervägande ifrån BIDOK/SINFODOK - utredningarnas redovisning. Vi anser det emellertid nödvändigt att kommentera vissa av de nationella uppgifterna med avseende på innebörd och betydelse under överblickbar tid.

Ansvarsbiblioteken

Vi anser sålunda att utvecklingen av *ansvarsbibliotekssystemet* är en av de nationella uppgifter som kräver mest uppmärksamhet under en kommande flerårsperiod. Det måste betonas att detta system vare sig kan tillåtas bli uniformt eller statistiskt inom det vidsträckta område som teknisk och vetenskaplig informationsförsörjning utgör. I och med att det i bibliotekstekniska termer skall täcka både referens- och beståndsservice för informationsmaterial lagrat på olika media måste systemet funktionellt sett vara mycket flexibelt. Man kan inte generellt hävda att uppbyggnad av samlingar inom olika områden är den centrala uppgiften för ansvarsbiblioteken. Den internationella kunskapsutvecklingen inom de flesta områden gör att en satsning på såväl bestånd som referensservice är nödvändig. Inom olika områden kan tyngdpunkten variera mellan utveckling av referensservice och satsning på uppbyggnad av samlingar.

Redan i vårt inledande kapitel underströk vi betydelsen av att alla högskolans bibliotek samverkar med intressenter inom skilda samhällssektorer. Ansvarsbiblioteken har givetvis en central funktion även när det gäller att tillgodose såväl näringslivets som den offentliga förvaltningens behov inom informationsförsörjningens område. I den fortsatta utvecklingen av ansvarsbibliotekssystemet är information om serviceutbud och uppbyggnad av samarbetsstrukturer därför synnerligen väsentliga uppgifter för respektive bibliotek.

Utbildning i informationssökning och biblioteksanvändning genom kurser och seminarier för användare inom högskolan, näringsliv, sjukvård m m bör i framtiden bli normala inslag i verksamheten inom bl a de T/GV-, medicin-, ekonomi- och lantbruksvetenskapliga områdena. En fortlöpande avkänning av marknadens behov krävs för att kunna anpassa bibliotekens tjänsteutbud på ett optimalt sätt. Kopplas dessa iakttagelser till redan väl kända behov av ytterligare insatser för sökning och lokalisering av dokument såväl på ett nationellt som ett internationellt plan kan man konstatera att ansvarsbibliotekssystemet även måste utvecklas i personalintensiva former, till fördel för forskningen i landet. Det är vidare värt att observera att satsningar av detta slag ger väsentliga effekter även för näringslivet. Enbart inom de tekniska och naturvetenskapliga områdena representerar idag c:a 50 % av resursinsatsen service till näringslivet.

Den tekniska utvecklingen

Forskningsbiblioteken har i många fall varit snabba att tillgodogöra sig tekniska landvinningar för att stödja och utveckla informationsförsörjningen. Det känns emellertid angeläget för oss att understryka *dels* att den tekniska utvecklingen nu skapar oerhörda möjligheter inom informationsförsörjningen, *dels* att dessa möjligheter bäst tas tillvara i ett samspel mellan de operativa, lokala enheterna och en aktiv, planerande och stödjande nationell nivå.

Vi vill i det följande mycket översiktligt skissera en önskvärd utveckling.

Elektronisk publicering och nya media kommer inom en snar framtid att ställa nya krav på biblioteken. Förutsättningarna för hur bibliotekens samlingar byggs upp och vilken service biblioteken skall ge förändras.

Det finns ett flertal definitioner på vad som menas med elektronisk publicering. En bred definition inkluderar mjukvara för ljud-, bild- och dataprocessande maskiner, databaser, interaktiva spel och "verktyg",

on-line publikationer och annan alfanumerisk text.

Det väsentliga för biblioteken är att information finns tillgänglig i elektronisk form och att denna information kan utnyttjas till att förbättra servicen till bibliotekens kunder. Den nya tekniken i förening med kompetensuppbyggnad inom biblioteken kommer att avsevärt öka bibliotekens möjligheter att tillhandahålla vetenskaplig och teknisk information som är "skraddarsydd" för den enskilde användaren.

Den tekniska utvecklingen kommer att göra det naturligt att biblioteken och datacentralerna vid universiteten och högskolorna samverkar i större utsträckning än hittills. Man kommer att utnyttja samma sorts utrustning för förvaring och arkivering och användningen bör kunna ske "korsvis", oberoende av vilken inrättning som fysiskt kontrollerar en viss utrustning.

En annan aspekt på den tekniska utvecklingen som förtjänar att uppmärksammas är effekterna av att datanäten byggs ut. Täckningsgraden blir efterhand mycket stor, allt från den lokala nivån till det internationella planet. Innebörden av detta är att informationskällorna kommer att kunna delas av allt fler individer/institutioner/organisationer.

Mellan *ansvarsbibliotekssystemet* och den *accelererande tekniska utvecklingen* finns ett samband. Utveckling, anpassning och införande av ny teknik i det operativa arbetet kräver inte bara avsevärda investeringsmedel, utan i hög grad också tillgång till kompetens. De senaste årens arbete med införande av lokalt datorstöd för bibliotek har t ex visat att detta arbete kräver uppbyggnad av kvalificerad systemkunskap. Introduktion av lokalt datorstöd har ännu skett endast vid ett fåtal enheter och även i dessa fall rör det sig närmast om första generationens system.

Vi anser att man inom ansvarsbibliotekssystemets ram även bör fördela bevaknings- och konsultansvar för utveckling och införande av ny teknik, eftersom kvalificerad kompetens av detta slag sannolikt under överskådlig tid kommer att vara en bristvara. En form av ansvar inom systemets ram bör således kunna bli att ett bibliotek åtar sig att bevaka och ge konsultstöd i fråga om t ex programvara för visst ändamål.

Den tekniska utvecklingen kommer att medföra avsevärda *investeringskrav*, både på försöks- och utvecklingsstadiet och vid etableringen i den operativa verksamheten av nya hjälpmedel. På det nationella planet uppkommer därmed behov av underlag för prioriteringar och för teknisk koordination. Inför större investeringar är det mycket viktigt att man beaktar möjligheterna till samverkan med t ex arkivväsande. Utveckling och utbyggnad av kommunikationen mellan biblioteken och deras användare inom högskolan gör en samverkan med SUNET organisationen mycket viktig.

LIBRIS

Det ingår i vårt uppdrag att avge förslag om huvudmannaskap för LIBRIS. Vi behandlar den frågan i kap. 4. I detta sammanhang inskränker vi oss till att betona vikten av att den fortsatta utvecklingen av LIBRIS samordnas med införande och vidareutveckling av lokalt datorstöd för biblioteken. Kommunikationsproblemen är därvid väsentliga, men även frågan om vilka funktioner som skall finnas i LIBRIS, respektive i de lokala systemen. En annan fråga som bör besvaras inom kort är om LIBRIS skall utvecklas och marknadsföras i syfte att knyta nya användarkategorier till systemet.

FoU

Vi avger i kapitel 5 vissa förslag i syfte att stabilisera forskningen inom informationsförsörjningens område. Även fortsättningsvis är det härutöver nödvändigt att det finns medel disponibla på nationell nivå för

finansiering av forskningsprojekt. Vi vill dock understryka att all forskning inom detta område inte enbart skall uppfattas som en enstaka "sektors" angelägenhet. Det är således nödvändigt att, förutom traditionella sektorsorgan, även högskolan medverkar till finansiering av forskning som helt eller delvis kan ha relevans för deras respektive ansvarsområden.

Nationaldokumentära uppgifter

På det *nationaldokumentära* planet vill vi peka på att lagstiftningen är på väg att passeras av den tekniska utvecklingen. Det gäller främst frågan om hur informationsmaterial som endast finns tillgängligt i elektronisk respektive multimedial form, skall tas tillvara. Redan nu finns det en del information som endast blir föremål för elektronisk publicering och man får anta att en tillväxt kommer att ske. Det saknas dock en reglering av ansvaret inom detta område, motsvarande den som genom pliktleveranslagen föreligger för tryckt material samt för ljud- och bildproduktioner.

De nationaldokumentära åtagandena är generellt ett i ordets fysiska och ekonomiska mening växande problem. Inom området elektronisk information måste en hanteringsordning skapas, vilket på sikt knappast kan undgå att få betydande ekonomiska konsekvenser. En intressant fråga som då kommer att ställas på sin spets är hur det nationaldokumentära arbetet skall prioriteras i förhållande till andra uppgifter för informationsförsörjningen på det nationella planet.

2.2 Hur skall samordning ske ?

Den institutionellt organiserade informationsförsörjningen har i dagsläget ett par betydelsefulla kännetecken. På det operativa planet är spännvidden mycket stor mellan de många verksamma enheterna med avseende på uppdrag, resurser och kontaktytor. Organisatoriskt har dessa hemvist inom ett flertal samhällssektorer, men med en tyngd-

punkt inom den statliga högskoleorganisationen.

Behovet av samarbete och samordning inom området är väl dokumenterat. Sedan en följd av år samlas cheferna för forskningsbiblioteken regelbundet till så kallade chefskonferenser. En avsevärd betydelse har även de kontaktnät som skapas genom de stora yrkesföreningarnas - Tekniska litteratursällskapet och Sveriges bibliotekariesamfund - verksamhet. Nyligen har de mindre högskolebiblioteken tagit initiativ till en motsvarighet till forskningsbibliotekens chefskonferenser.

Ansvaret för de nationella uppgifterna är splittrat. DFI har bl a ett generellt planeringsansvar men saknar befogenheter i förhållande till de fundamentalt betydelsefulla resurserna inom högskolan och kungliga biblioteket. UHÄ saknar befogenheter i förhållande till den del av högskolan som är organiserad i Sveriges lantbruksuniversitet och Handels-högskolan. Något organ eller någon organisation som har ansvar och uppgifter i förhållande till forskningsbiblioteken inom samtliga samhällssektorer finns inte.

Med undantag för kungl. biblioteket och statens psykologiska och pedagogiska bibliotek (SPPB) är samtliga operativa enheter integrerade som en serviceinrättning i en högskoleenhet/annan myndighet och därmed i frågor om ekonomi och verksamhetsutveckling underställda högskoleenhetens styrelse/verksledningen. Något organ med uppgift att på nationell nivå företräda forskningsbiblioteken i förhållande till statsmakterna finns inte.

En i våra direktiv given begränsning rör den institutionella organisationen för den operativa verksamheten inom högskolan. Anslagssystem och huvudmannaskap för forskningsbibliotek t ex ligger därmed utanför våra överväganden.

Statsmakternas ställningstagande med anledning av den forskningspolitiska propositionen innebär att det generella planeringsansvar DFI

har haft för samhällets vetenskapliga och tekniska informationsförsörjning skall ersättas med ett sektoriellt ansvar. Vi har tidigare kommenterat innebörden av detta beslut. Det bör dock även i detta sammanhang påpekas att informationsförsörjningen i vissa avseenden måste behandlas i ett tvärsektoriellt perspektiv. Det är uppenbart att informationsförsörjningen för t ex teknisk och naturvetenskaplig forskning har väsentlig betydelse för såväl högskola som näringsliv. Vare sig ansvarsbibliotekssystemet eller en nationell servicefunktion som t ex LIBRIS kan därför hanteras helt inom ramen för högskolesektorn. Verksamhetens karaktär gör det svårt att undvika att en del beslut om prioritering i resursfördelning griper över "tillsynsmyndighetsområden"/ sektorer. Vi vill också understryka att vi anser det nödvändigt att sådana prioriteringar kommer till stånd.

Av det nu anförda drar vi två slutsatser. *Dels* finns det ett starkt stöd inom forskningsbiblioteken för tanken på en ordning genom vilken man skall kunna företrädas på nationell nivå, i förhållande till statsmakterna och myndigheter/ organisationer med uppgifter på ett nationellt plan. *Dels* bör så långt möjligt *resursfördelning* för *nationella uppgifter* inom informationsförsörjningen ske på ett sådant sätt att samlade bedömningar underlättas.

Med den bild av de nationella uppgifternas art som vi tecknade i föregående avsnitt och de grundläggande förutsättningar för nationell samordning vi nu summerat kan man konstatera att verksamhetsformerna i det nationella samordningsarbetet för forskningsbiblioteken måste vara flexibla.

* *Råd och information* måste vara den normala verksamhetsformen vad gäller tekniskt och organisatoriskt utvecklingsarbete. Det finns ett stort behov av erfarenhetsutbyte och samarbete i kollegiala former kring gemensamma problem.

* *Myndighetsbeslut* kan erfordras i normeringsfrågor inom det biblioteks- och datatekniska området, men framförallt i ärenden om fördelning av resurser för olika nationella uppgifter

* *Avtal om uppdrag* torde vara den lämpligaste formen - i en del fall i förening med myndighetsbeslut - när det gäller fördelning av ansvar för olika uppgifter. Vi bedömer t ex detta vara den rimligaste vägen att klara hanteringen av ansvarsbibliotekssystemet med hänsyn till vikten av att detta skall kunna fungera tvärsektoriellt. Även de flesta andra typer av nationella serviceuppgifter bör kunna regleras genom uppdragsavtal.

Generellt vill vi betona vikten av att man i arbetet med att fullgöra de *nationella uppgifterna* för informationsförsörjningen utnyttjar den kompetens och de resurser som finns *inom de operativa enheterna*, genom att lägga ansvar för väl definierade sådana uppgifter på dessa enheter.

En förutsättning för en sådan arbetsfördelning är dock att de nationella uppgifterna kan budgeteras och redovisas på ett sådant sätt att de kan särskiljas i förhållande till respektive enhets övriga uppgifter. I det avseendet kan det på sina håll krävas ett administrativt utvecklingsarbete, dock inte av mer kvalificerat slag än vad som är motiverat redan med hänsyn till basverksamhetens krav.

Det som nödvändigtvis måste finnas *sammanhållet centralt* är kunskapen om *vilka* de nationella uppgifterna är, *vem* som sköter dem och på *vilka villkor* samt *hur* de sköts. Denna sistnämnda analyserande och utvärderande funktion bör vara en viktig del av ett nationellt samordningsorgans ansvar. Inte heller det kan på det praktiska planet utföras annat än under medverkan av bl a företrädare för de operativa enheterna. Utvärderingsansvaret får således karaktären av ansvar *föratt* en utvärdering görs och *att* dess resultat utnyttjas vid beslut om, av vem och på vilka villkor respektive uppgift skall utföras.

2.3 Vem skall samordna ?

2.3.1 Utgångspunkterna för tre alternativ

I direktiven till organisationskommittén uttalar regeringen att det kommande samordningsorganet bör ha en anknytning till UHÄ. Den närmare innebörden av denna anknytning lämnas dock i stort sett öppen. Å ena sidan bör samarbetsorganets ställning preciseras med hänsyn tagen till redan existerande besluts- och styrstrukturer, å andra sidan bör det ge uttryck för en viss särställning för forskningsbiblioteken i förhållande till andra organ inom högskolan.

Vi har med utgångspunkt i föregående avsnitts analys, diskuterat tre organisationsalternativ. Två av dessa innebär en anknytning till UHÄ, dock med skillnader i fråga om art och styrka. Det tredje alternativet saknar formell anknytning till UHÄ, men har likafullt behandlats med hänsyn till det intresse dess förebilder i bl a Norge och Danmark väckt i de närmast berörda yrkeskretsarna.

Inte bara regeringens direktiv utan även opinionen bland de verksamma inom forskningsbiblioteken präglas av en önskan att områdets identitet skall förstärkas på den nationella nivån. Denna opinion avspeglar en realitet vad gäller verksamhetens karaktär.

Över tid sett har de vetenskapliga biblioteken vid universiteten under en stor del av sin existens varit självständiga i förhållande till respektive universitet. Fram till 1978 kom detta bl a till uttryck genom att biblioteken finansierades över ett särskilt anslag på riksstaten.

Biblioteken har alltid varit beroende av varandra för att kunna lösa sina uppgifter. Dessa uppgifter har aldrig enbart avsett service till respektive universitets/ högskolas personal och studenter utan även - om än i varierande utsträckning - varit riktad till myndigheter, organisationer,

företag och enskilda utanför högskoleorganisationen, såväl nationellt som internationellt. Det inbördes beroendet tenderar att öka, vilket bl a visas genom att fjärrlånen ökar.

Den nu tecknade bakgrunden har spelat en mycket väsentlig roll i vår diskussion av alternativa organisationsformer på den nationella nivån och vid utformningen av vårt förslag.

Vi vill redan nu betona att diskussionen av alternativen påverkas av den rådande osäkerheten om den framtida inriktningen på UHÄ:s verksamhet. Tendensen i t ex propositionsuttalanden under senare år, liksom UHÄ:s egna ställningstaganden pekar i riktning mot en fortsatt decentralisering av beslutsbefogenheter inom högskolesystemets ram. Vi har i föregående avsnitt förordat att nationella samordningsuppgifter inom informationsförsörjningens område i väsentlig utsträckning skall utföras av de operativa enheterna, vilket i en mening innebär en decentralisering. *De uppgifter som vi anser bör fullgöras sammanhållet och centralt* kräver dock både beslutsbefogenheter och beslutskapacitet.

Dessa uppgifter vill vi sammanfatta på följande sätt

1. *att ansvara* för planering, samordning och utveckling av nationella serviceuppgifter inom den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen
2. *att främja* en samordning mellan högskolans resurser för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning och motsvarande resurser inom andra områden samt att ta initiativ till och stödja åtgärder som är ägnade att stimulera ett effektivt resursutnyttjande inom informationsförsörjningens område.

(p 1 o. 2 täcker exempelvis uppgiften att besluta om ansvarsbibliotekssystemets utveckling, att stödja och stimulera teknisk utveckling samt att utöva huvudmannaskap för LIBRIS, se kap. 4).

3. *att avge* anslagsframställning avseende medel för nationella service-uppgifter, stöd till teknisk utveckling, internationellt samarbete samt forskning inom informationsförsörjningens område

att avge yttrande över UHÄ:s anslagsframställning såvitt avser högskolans informationsförsörjning

att genom samråd medverka i UHÄ:s arbete att fördela medel för utrustningsändamål, såvitt avser utrustning av betydelse för högskolans informationsförsörjning

4. *att främja* forskning inom informationsförsörjningens område
5. *att ansvara* för normering och standardisering i forskningsbibliotekens arbete
6. *att främja* samarbete mellan forskningsbiblioteken och folkbiblioteken samt arkiv- och muséiväsende inom den tekniska och vetenskapliga informationsförsörjningens område
7. *att främja* internationellt samarbete inom informationsförsörjningens område

Uppgifterna är formulerade på ett sådant sätt att de skall kunna tjäna som instruktion för ett nationellt samordningsorgan. Om denna uppgift integreras i UHÄ:s verksamhet enligt alternativet 2.3.2 nedan faller punkt 3 bort och ersättes genom verkets interna arbetsordning

2.3.2 "Planeringsberedningen för informationsförsörjning"

I detta alternativ kompletteras UHÄ:s instruktion så att den uttryckligen täcker även de ovan angivna uppgifterna.

Vårt förslag avlämnas samtidigt som UHÄ till regeringen skall redovisa vissa överväganden rörande verkets uppgifter och organisation. Vi är medvetna om att förutsättningarna för våra förslag därigenom kan påverkas på vissa punkter. Vi utgår emellertid i beskrivningen av detta alternativ från nuvarande organisation. De principiellt väsentliga skillnaderna mellan de tre alternativen berörs såvitt vi kan bedöma inte av de förändringar som aktualiseras av UHÄ.

Inom ramen för nu gällande organisation för UHÄ innebär denna modell att det bör inrättas en särskild *planeringsberedning för informationsförsörjning*.

Enligt UHÄ:s instruktion finns nu fem planeringsberedningar för grundläggande högskoleutbildning, forskarutbildning och forskning. Dessa beredningar - som har sina ansvarsområden definierade med utgångspunkt i det nuvarande styr- och anslagssystemet för högskolan - har till uppgift att

1. bereda frågor om utbildningens och forskningens utveckling, villkor och behov samt frågor om forskningens, samhällslivets och yrkeslivets krav på utbildningen,
2. i övrigt bereda de ärenden som styrelsen eller universitetskanslern överlämnar och
3. hos styrelsen föreslå de åtgärder som beredningen finner vara motiverade.

(Instruktion för UHÄ 10 §)

Planeringsberedningarna .."består av ordförande och högst 18 andra ledamöter. I varje beredning skall ingå företrädare för de delar av samhälls- och yrkeslivet som har anknytning till beredningens ansvarsområde samt företrädare för lärare, andra anställda och studerande inom ansvarsområdet"...

(Instruktion för UHÄ 11 §)

Ordföranden i varje planeringsberedning är även ledamot av UHÄ:s styrelse. För var och en av beredningarna finns ett kansli inom UHÄ:s utbildnings och forskningsbyrån.

En planeringsberedning för informationsförsörjning inom UHÄ skulle innebära en klar förändring i de principer som hittills styrt verkets permanenta, interna organisation. En viss parallell finns dock i den centrala ledningsgrupp för administrativt utvecklingsarbete (AU) som inrättades 1985 genom beslut av UHÄ. I ledningsgruppen deltar en representant för varje statlig högskoleenhet, ofta förvaltningschef eller motsvarande administrativ chefstjänsteman. I det perspektivet skulle en planeringsberedning för informationsförsörjning inom UHÄ kunna ses som ett fullföljande av en redan inledd policy att i ökad utsträckning engagera verket i frågor rörande högskolans basorganisation.

I en planeringsberedning skulle en bred representation för såväl högskolans bibliotek som för andra intressenter inom och utanför högskolan kunna skapas. I likhet med vad som gäller för övriga planeringsberedningar förutsättes ordföranden ingå i verkets styrelse. En förankring i det övergripande policyarbetet för högskolan skulle därmed kunna erhållas, vilket kan vara av väsentlig betydelse med hänsyn till att en mycket betydande del av resurserna för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning finns inom den statliga högskoleorganisationen.

Till UHÄ:s planeringsberedning för informationsförsörjning skulle knytas uppgiften att bereda ärenden som kräver myndighetsbeslut, t ex för forskningsbiblioteken gemensamma normerings frågor.

De särskilda medel för ansvarsbiblioteken som statsmakterna anvisar skulle i en ordning av nu skisserat slag disponeras av UHÄ:s styrelse, efter förslag av planeringsberedningen för informationsförsörjning. I frågor om fördelning av andra medel till UHÄ:s disposition, främst för anskaffning av utrustning skulle det ankomma på beredningen att verka för rimlig andel till ändamål av betydelse för informationsförsörjningen och att medverka i verkets prioriteringsarbete.

I planeringsberedningens ansvar skulle också kunna ligga bevakningen av frågor rörande resurser och organisation för forskning inom informationsförsörjningens område .

Den nya planeringsberedningen borde på samma sätt som de nu befintliga kunna repliera på ett eget kansli. För ärenden av juridisk- och allmän ekonomisk natur finns personella resurser inom UHÄ:s nuvarande organisation, vilka i mån av behov skulle kunna stå till förfogande för beredning och handläggning av ärenden inom informationsförsörjningens område.

Ett samordningsorgan för forskningsbiblioteken m m i form av en planeringsberedning för informationsförsörjning inom UHÄ skulle som nu visats erbjuda möjligheter att dels profilera frågor rörande den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen inom högskolan dels integrera beredningen av frågor inom detta område med den övergripande nationella planering för forskning och högskoleutbildning som ankommer på UHÄ.

Det är principiellt betydelsefullt att observera att en planeringsberedning blir underställd UHÄ:s styrelse och universitetskanslern. UHÄ:s överordnande uppgift är enligt verkets instruktion 2 § att "...främja

högskolans ändamål och utveckling ". Man kan därför hävda att beslut som fattas i tvärsektoriella frågor - t ex ansvarsbibliotekssystemets utveckling - med en sådan organisation i första hand kommer att relateras till högskolans behov. Vi vill dock påpeka att högskolans uppgifter och struktur sedan länge gjort det naturligt för UHÄ att i sina beslut göra avvägningar mellan olika samhällsintressen.

2.3.3 Självständig myndighet med kansli gemensamt med UHÄ

Detta alternativ innebär att samordningsorganet för forskningsbibliotek skulle få en ställning som myndighet under utbildningsdepartementet, med egna beslutsbefogenheter och disposition av anslag. Det ankommer på personal inom UHÄ att vara föredragande och utföra kansligöromål åt myndighetens styrelse.

"Statens råd för informationsförsörjning (STRI)" ges i en särskild instruktion av regeringen de uppgifter som formulerades i punkt 1 - 7 i det föregående.

"STRI" består av en ordförande och högst åtta övriga ledamöter, samtliga utses av regeringen. En majoritet hämtas i kretsen chefer för forskningsbibliotek/andra operativa enheter inom informationsförsörjningen. Övriga ledamöter bör utses på ett sådant sätt att samhällsintressen utanför högskolan ges en tillfredsställande representation.

Ordföranden i rådet är chef för myndigheten. Vad gäller föredragande tjänstemän och personal i övrigt förutsätts dessa ha UHÄ som anställningsmyndighet. Anordningen är relativt ovanlig, men flera motsvarigheter finns, bl a inom utbildnings- och industridepartementens ansvarsområden.

"STRI:s" kansliorganisation skulle kunna utformas så att ett antal tjänstemän helt har sina arbetsuppgifter inom "STRI:s" ansvarsområde. För ekonomi- och personaladministrativ service, kansligöromål

m m kan nämnden dela resurser med UHÄ. Tjänster med vilka är förbundet uppgiften att vara föredragande i "STRI" tillsättes av UHÄ i samråd med rådet.

"STRI:s" uppgifter blir en kombination av högskoleorienterade och tvärsektoriella frågor. Punkt 1 - 3 i den skisserade instruktionen innebär att rådet t ex blir petitamyndighet för ansvarsbibliotekssystemet, oavsett om respektive bibliotek ligger inom högskoleorganisationen. I den mån andra nationella samordnings- eller serviceuppgifter ligger utanför högskolan gäller samma förhållande.

Uppgiften att avge yttrande över UHÄ:s anslagsframställning och att genom samråd medverka i fördelningen av den s k UHÄ-ramen innebär att rådet får del i planerings- och utvecklingsansvaret för högskolans organisation. Principiellt innebär detta en nyordning vars lämplighet bör diskuteras. Det kan inte utan vidare försvaras vare sig att ansvaret för en av basfunktionerna inom högskolan delas mellan två myndigheter, eller att en del av det samlade ansvaret för högskolan överföres från UHÄ till ett annat organ. I praktiken kan man dock konstatera att en delning av ansvaret alltid har rått. Förutom UHÄ har idag en rad centrala myndigheter uppgifter med mycket stor betydelse för högskoleorganisationen, t ex statens arbetsgivarverk, nämnden för undervisnings- sjukhusens utbyggande, statens förhandlingsnämnd, byggnadsstyrelsen, forskningsråden och en rad sektorsmyndigheter.

Den nuvarande splittringen är naturligtvis inte i sig ett argument för att ytterligare öka antalet nationella organ med uppgifter i förhållande till högskolan. Den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen i samhället har emellertid å ena sidan ett så starkt samband med högskolan att en utveckling av dess funktioner inte kan ske annat än i samspel med högskolan, å andra sidan är verksamhetens karaktär starkt präglad av samarbetsbehov över de institutionella gränserna inom högskolan och över sektorsgränserna.

Det tänkta rådet kan därför motiveras utifrån en önskan att dels stärka informationsförsörjningens ställning och identitet inom högskolan, dels underlätta för intressen utanför högskolan att söka kontakt och samarbete med denna organisation just inom den tekniska och vetenskapliga informationsförsörjningens område. Den föreslagna kansliorganisationen bör kunna minimera problemen i samordningen mellan den interna högskoleplaneringen och planeringen för de nationella uppgifterna.

2.3.4 En myndighet utan samband med UHÄ

Uppgifterna för en helt fristående myndighet preciseras på samma sätt och i samma form som ovan redovisades för "STRI".

Den principiella diskussionen rörande för- och nackdelar med alternativet "STRI" gäller på väsentliga punkter även alternativet "*Forskningsbiblioteksstyrelsen (FBS)* "

Skillnaderna mellan "STRI" och "FBS" ligger dels på det praktiskt, organisatoriska planet, dels i graden av samband med högskoleorganisationen. Med en särskild kansliorganisation kan den nya myndigheten sannolikt göra troligt en högre grad av autonomi i förhållande till UHÄ, vilket i sin tur kan innebära en ytterligare förstärkning av forskningsbibliotekens- och informationsförsörjningens profil.

Att objektivt analysera för- och nackdelar i förhållande till alternativet "STRI" är svårt. En organisationsform som skapar svårigheter att åstadkomma ett rimligt inflytande för det nya samordningsorganet i planerings- och anslagsfrågor inom högskolan måste undvikas. Möjligheterna att fortlöpande samarbeta i planerings- och utvecklingsfrågor påverkas sannolikt men inte nödvändigtvis negativt i en ordning med två separata kansliorganisationer. Erfarenhetsmässigt betyder val av arbetsformer och personrelationer många gånger lika mycket som formella myndighetsgränser när det gäller att skapa förutsättningar för samarbete.

En "Forskningsbiblioteksstyrelse" med egen kansliorganisation, som får till effekt att just biblioteken upplever en stark identifikation med styrelsen, kan innebära svårigheter att utveckla ett samarbete med andra operativa enheter inom högskoleorganisationen. Det argumentets betydelse är beroende av vilka antaganden man gör om utvecklingen av strukturen i informationsförsörjningen och det institutionella stödet för denna.

En separat kansliorganisation är sannolikt förknippad med större kostnader än vad som gäller för det gemensamma alternativet.

2.3.5 Förslag

Vi föreslår att uppgiften att svara för nationell samordning av främst forskningsbiblioteken knytes till en ny, särskild myndighet under utbildningsdepartementet med kansli samordnat med UHÄ.

För denna myndighet bör gälla en instruktion enligt beskrivningen i avsnitt 2.3.1. Myndigheten bör kallas statens råd för informationsförsörjning, STRI, och inrättas fr o m den 1 juli 1988.

I valet mellan de tre, ovan redovisade alternativen har följande överväganden varit avgörande för oss.

Den principiellt viktiga skillnaden mellan de tre alternativen gäller om samordningsuppgifterna skall ligga inom ramen för UHÄ:s organisation eller utanför.

Ytterst handlar det om vilken värdering statsmakten gör av området teknisk och vetenskaplig informationsförsörjnings betydelse. En självständig myndighet innebär att avvägningar och prioritering mellan detta område och högskolans angelägenheter görs av regering och riksdag, alternativet betyder att viktiga ställningstaganden sker på verksnivå.

UHÄ:s huvuduppgift är att främja högskolans ändamål och utveckling. Detta kan knappast tolkas på annat sätt än att ämbetsverket i sina ställningstaganden till centrala frågor som t ex resursfördelning måste göra samlade bedömningar om vad som totalt sett bäst gagnar högskolan. Mot detta står att de nationella uppgifterna inom den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen aldrig helt kan planeras och organiseras inom den statliga högskoleorganisationen. Detta faktum ändras inte av förhållandet att dessa uppgifter måste ges en stark, operativ förankring inom högskolan.

En annan aspekt rör möjligheterna att inom ramen för respektive huvudalternativ fokusera intresset på frågor avseende just informationsförsörjningen. Vi har tidigare framhållit områdets mångfasetterade karaktär. Integrerat i UHÄ konkurrerar informationsförsörjningens många problemställningar med ett stort antal andra frågor om verksamhetens och styrelsens uppmärksamhet. På det praktiska planet handlar detta om vilka resurser ett visst område kan påräkna inom ramen för ett större ämbetsverks verksamhetsplanering, respektive vilken tidsinsats och engagemang i övrigt som kan påräknas från ledningens sida.

Vid valet mellan de båda självständiga myndighetsalternativen har omsorgen om sambandet med högskolan varit avgörande. Samlokalisering och gemensamt resursutnyttjande väntar vi skall ge väsentliga fördelar för de båda myndigheterna i det samarbete som ovillkorligen måste utvecklas på grund av högskolans centrala betydelse för informationsförsörjningen.

Sektorsprincipens tillämpning på högskolan innebär att UHÄ har ansvaret för planeringen av informationsförsörjningen inom högskolan. Riksdagens beslut med anledning av forskningspolitiska propositionen innebär därvidlag inte någon förändring, ett sådant ansvar har UHÄ haft sedan sin tillkomst i egenskap av petita- och tillsynsmyndighet för

högskolan.

En myndighet utan ett avsevärt mått av samarbete med UHÄ inbyggt i den grundläggande konstruktionen innebär enligt vår bedömning att man från början skapar risker för kommunikationsproblem och dubbelarbete.

Vi förordar att STRI:s organisation och status tas upp till prövning efter sex år. Ett sådant beslut redan i samband med tillkomsten bör underlätta en utvärdering och en smidig anpassning av formen för de nationella samordningsuppgifternas hantering till eventuellt förändrade omständigheter.

Innan vi träffade vårt slutliga avgörande i organisationsfrågan hemställde vi om samråd med UHÄ. En promemoria upprättad av verksamheten bilägges denna rapport. Av denna framgår att UHÄ motsätter sig förslaget om en ny myndighet med beslutsbefogenheter.

Enligt promemorian bör UHÄ åläggas det övergripande ansvaret för det område vår rapport behandlar. UHÄ skulle inte framföra några invändningar om regeringen beslutade att verket skulle åstadkomma samråd genom ett permanent organ med företrädare för de utomstående enheter som regeringen utpekar.

UHÄ anför vidare att om det trots allt skapas en myndighet enligt OFIN:s förslag, bör dess styrelse sammansättas av företrädare för UHÄ och andra sektorsorgan.

Även kungl. biblioteket och Riksarkivet har avgivit samrådsskrivelser, vilka bifogas. KB förordar att de nationella uppgifterna utförs genom en kombination av OFIN:s förslag om en planeringsberedning inom UHÄ och en utvidgning av KB:s ansvar. Riksarkivet anser för sin del att ett inordnande av ansvaret för de nationella serviceuppgifterna i UHÄ skulle ge en alltför stark prägel på verksamheten från högskolans sida

och förordar därför att de beskrivna uppgifterna fullgörs *antingen* inom ramen för en självständig myndighet med kansli gemensamt med UHÄ eller av en myndighet med egen kansliorganisation. Statens kulturråd har avstått ifrån att yttra sig skriftligen.

På grundval av samrådet har vi gjort modifikationer i vårt förslag, i syfte att skapa större klarhet i frågan om förhållandet mellan UHÄ som sektorsorgan och STRI som ansvarigt för de nationella serviceuppgifterna m m. Vi måste emellertid konstatera att våra åsikter går isär i den grundläggande frågan, nämligen om det framtida samordningsorganet för forskningsbiblioteken m m skall ha självständiga beslutsbefogenheter. Inte heller i fråga om sammansättningen av rådet kan vi dela UHÄ:s uppfattning. Ur vår synvinkel är det av väsentlig betydelse att rådet sammansättes så att flertalet ledamöter har erfarenhet från och förankring inom forskningsbibliotek m fl institutioner inom området. Vår inledande analys torde visa värdet av ett sådant samband mellan nationell myndighetsnivå och den operativa nivån.

2.3.6. Kungliga bibliotekets roll

Kungliga biblioteket (KB) påverkas vad gäller nationella serviceuppgifter marginellt av våra förslag. KB bör kunna anlitas av STRI för fullgörande av sådana uppgifter på uppdragsbasis, enligt de principiella riktlinjer som vi tidigare redovisat. Villkoren för sådana åtaganden blir därmed en fråga som löses i överläggningar mellan STRI och KB.

Tyngdpunkten i KB:s verksamhet ligger inom det nationaldokumentära området. Det ställningstagande vi redovisade under 2.3.5 innebär att det som BIDOK/SINFODK-utredningarna betecknade som nationaldokumentära uppgifter kommer att ligga utanför STRI:s ansvarsområde.

Även inom de ramar för utredningsarbetet som erhållits genom regeringens och riksdagens beslut med anledning av forskningspolitiska propositionen kan man konstatera att ansvaret för de nationella uppgif-

terna inom informationsförsörjningen på central myndighetsnivå därmed förblir splittrat. De nationaldokumentära frågorna har dock så stor räckvidd i sig själva att det skulle ha framgått explicit av våra direktiv om regeringens avsikt var att låta utröna om även dessa borde omfattas av det nya samordningsorganets mandat.

Konsekvensen av våra förslag blir att bl a avvägningar i resursfrågor mellan det vi tidigare beskrivit som nationella serviceuppgifter och de nationaldokumentära åtagandena även i framtiden sker direkt genom statsmaktens försorg. Denna gränsdragning bör kunna fungera på ett godtagbart sätt. Vi vill emellertid fästa uppmärksamheten på förhållandet att ansvarsfrågorna *inom* det nationaldokumentära området kan behöva ses över. Den tekniska utveckling har gjort att pliktleveranslagen inte täcker alla media. Vidare är ansvaret för tryck uppdelat på två myndigheter - KB och Lunds universitet- medan ansvaret för ljud och bild ligger på en tredje myndighet. Möjligheterna till övergripande prioriteringar och riktlinjer för hanteringen av pliktmaterial blir därmed inte tillfredsställande.

Vad gäller avsaknaden av reglering för handhavande av elektroniska publikationer är detta på väg att bli ett problem vad det gäller databaser, programvara för persondatorer samt CD-ROM och dess efterföljare. Utgivningen av dessa informationsprodukter kan komma att öka väsentligt under de närmaste åren. Utgivningen av andra former av elektroniska publikationer är svårare att överblicka men torde inte öka lika snabbt.

Det är enligt vår åsikt rimligt att frågan om pliktleveranser av elektroniska publikationer snarast klarlägges *innan* denna fråga blir ett stort problem.

Det för närvarande delade ansvaret för tryck respektive ljud och bild bör bli föremål för en översyn mot bakgrund av erfarenheterna under de år som den nuvarande ordningen har rått. Vi finner det rimligt att efter-

sträva en organisation som möjliggör samlade bedömningar och avvägningar i resursfrågor för det nationaldokumentära området.

Såsom framgår av avsnitt 2.3.6 har vi fullgjort samråd med KB. Vi återkommer i kapitel 4 Huvudmannaskap för LIBRIS till KB:s ståndpunkt i denna fråga.

2.3.7. Professionella organisationers uppgifter

I vårt arbete med utformningen av det nationella samordningsorganet och dess uppgifter har vi kunnat konstatera att ett par professionella organisationer spelar en betydelsefull roll för utvecklingen inom den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningens område. Vi har särskilt informerat oss om arbetet inom de två organisationer Tekniska litteratursällskapet, (TLS), och Sveriges bibliotekariesamfund, (SBS), som erhållit basbidrag från DFI. De båda organisationerna bedriver verksamhet som delvis sammanfaller, delvis kompletterar varandra. Även Sveriges allmänna biblioteksörening, (SAB), fyller vissa uppgifter inom området.

Professionella organisationer/yrkesföreningar har ofta samma eller bättre möjligheter än en myndighet att snabbt fånga upp informations- och utbildningsbehov inom sitt verksamhetsområde. I det perspektiv vi tidigare tecknat med huvuddelen av det operativa ansvaret för de nationella uppgifterna inom informationsförsörjningen knutet till forskningsbibliotek och andra inrättningar på uppdrag av STRI, kan vi se en viktig uppgift för organisationerna i fråga om bl a information och vissa fortbildningsinsatser.

Vi förordar därför att de yrkesföreningar som hittills erhållit basbidrag från DFI skall få fortsatt, utvidgat stöd för sin verksamhet genom anslag från STRI. Myndigheten bör även verka för ett nära, praktiskt inriktat samarbete med organisationerna och på olika sätt stimulera dessa till samarbete i administration och planering.

3. Statens råd för informationsförsörjning, STRI - närmare utformning

Myndighetens ställning och finansiering

STRI skall vara en myndighet under utbildningsdepartementet. Verksamheten bör finansieras över anslag under utbildnings- och industri-departementens huvudtitlar, samt genom särskilt bemyndigande från regeringen att uppbära avgifter.

Myndighetens ledning

Rådet skall bestå av högst nio ledamöter som utses av regeringen. Karaktären av samordningsorgan gör det naturligt att ge ledningsorganisationen denna utformning. Förutsättningarna att skapa en god förankring i verksamheten på den operativa nivån blir därmed bättre än om myndighetens ledning utövas enbart av dess chef. En majoritet av ledamöterna bör hämtas från forskningsbibliotek och andra institutioner inom den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen. Återstående platser i styrelsen bör besättas på ett sådant sätt att myndigheten tillförs kompetens och kontaktytor i förhållande till tänkbara samarbetsparter och större användarintressen. Med hänsyn till vikten av nära samordning mellan UHÄ:s planering inom högskolan och STRI:s ansvar för de nationella serviceuppgifterna m m bör en ledamot av styrelsen hämtas från chefsnivå inom UHÄ.

Rådets ordförande skall vara *myndighetens chef*. Vi föreslår att man i detta sammanhang prövar en ordning med en *arbetande ordförande*. Denna befattning bör vara arvoderad på en sådan nivå att det framgår att innehavaren förväntas göra en väsentlig arbetsinsats, dock normalt inte heltid under någon längre period. Befattningen bör tillsättas av regeringen för en period om sex år.

Vi föreslår denna anordning för att *dels* markera nivån på ledningsuppgifterna *dels* för att göra det möjligt att till befattningen knyta en person med god förankring inom informationsförsörjningens område. Vårt ställningstagande i frågan om uppdragets tidsomfattning skall ses mot bakgrund av vår tidigare redovisade uppfattning att väsentliga delar av myndighetens arbete bör utföras i nära samarbete med forskningsbibliotek/motsvarande. Vi förutsätter vidare en hög kvalifikationsnivå på de tjänstemän som knytes till myndigheten. Antalet tjänstemän kommer dock att vara relativt blygsamt. Uppgiften att ansvara för verksamhetsplanering och löpande samordning på övergripande nivå bör därför få en ganska måttlig omfattning.

Myndighetens verksamhetsprogram

Det är nödvändigt att den nya myndigheten själv får möjlighet att strukturera sitt ansvarsområde och göra erforderliga prioriteringar mellan olika delar. Eftersom OFIN har i uppdrag att framlägga petita för budgetåret 1988/89 har vi dock funnit det nödvändigt att skissera en uppdelning på ett antal verksamhetsprogram. En analys i sådana termer har också krävts som en grund för bedömning av personalbehov m m. Vi vill emellertid betona det preliminära i våra förslag.

Enligt vår bedömning kan en indelning i fem verksamhetsprogram vara ändamålsenlig under de första åren av STRI:s existens. Beskrivningen är avsiktligt kortfattad så att den inte skall kunna uppfattas som uttömmande.

1. Ansvarsbibliotek

Utveckling av ett system i riktning mot största möjliga täckningsgrad vad gäller ämne/vetenskapsområde. Eventuellt även fördelning av ansvar för teknikbevakning. Stöd till utveckling av former för service och samarbete med näringsliv och övriga delar av offentlig sektor m m.

2. Teknisk utveckling

Stöd och samordning i biblioteks datoriseringen på lokal och central nivå.
Utveckling och införande av nya media. Standardiseringsfrågor m.m.

3. FoU/ information och utbildning

Forskningsstöd genom bidrag till projekt, stipendier m m. Stöd till organisationsutveckling, information och fortbildning m.m.

4. LIBRIS förvaltning och drift

5. Förvaltning/planering

Inom detta verksamhetsprogram beräknas resurser för styrelse, kansli, medlemsavgifter i internationella organisationer m m.

Myndigheten bör inom en given totalram få göra omfördelningar mellan program. Vad gäller kostnader för verksamhetsprogram 5. förvaltning/planering bör dock i regleringsbrev föreskrivas en övre nivå för de medel som får disponeras för fasta kansliresurser.

Myndighetens kansli

Enligt vårt förslag skall STRI erhålla kansliresurser gemensamt med UHÄ. Vi bedömer att STRI under åtminstone en inledande treårsperiod kommer att ha behov av sex kvalificerade handläggartjänster. Under den tid då den nationella samordningen skall utvecklas enligt de riktlinjer vi tidigare skisserade kommer arbetsvolymen inom verksamhetsprogrammen 1 och 2 att kräva minst fyra heltidstjänster. För vart och ett av programmen 3 och 4 räknar vi med en heltidstjänst. Det bör observeras att särskilda resurser för arbete med t ex anslagsframställning, remisser och andra allmänna myndighetsgöromål inte beräknas. Dessa uppgifter anser vi skall kunna fullgöras inom ramen för de föreslagna sex tjänst-

erna. Utöver denna bemanning som förutsättes vara "öronmärkt" för STRI bör komma administrativt och tekniskt biträde.

Vi vill understryka att anknytningen till UHÄ bör ge möjligheter till flexibilitet i personalplaneringen. Om man efter en inledande period finner att STRI:s fasta bemanning kan minskas något bör detta kunna ske lättare inom ramen för den med UHÄ gemensamma organisationen än om STRI varit en fristående anställningsmyndighet.

Tjänster som helt eller huvudsakligen skall vara förknippade med uppgifter inom STRI bör tillsättas av UHÄ efter samråd med STRI:s chef. På samma sätt bör man förfara med övriga personalangelägenheter.

Vi vill framhålla att arbetsuppgifterna vid STRI för den enskilde handläggaren kommer att präglas av ett stort mått av självständighet och i flera fall kräva en kompetens som myndigheten endast kan erhålla i hård konkurrens med andra på arbetsmarknaden, inklusive det privata näringslivet. Rekrytering och lönesättning bör ske med beaktande av detta förhållande.

4. Huvudmannaskap för LIBRIS

Bakgrunden

Regeringen uppdrog i juni 1984 åt DFI att utreda frågan om handläggnings- och beslutsordning för förvaltning, utveckling och drift av LIBRIS. DFI har vid tre tillfällen avgivit rapporter med anledning av detta uppdrag, nämligen "Synpunkter på handläggnings- och beslutsordning för utveckling". Förvaltning och drift av det datorbaserade bibliotekssystemet LIBRIS " (lägesrapport 1986-10-30). "Förstudie över LIBRIS-systemets framtida utformning"(lägesrapport 1987-06-05) samt "Besluts- och handläggningsordning m m för LIBRIS", (slutrappport 1987-09-09). Olika aspekter på LIBRIS-systemet har blivit föremål för särskilda studier av externa konsulter, dels inom ramen för DFI:s arbete, dels på uppdrag av OFIN. Den senare rapporten, som främst rör de funktionella sambanden mellan LIBRIS- sektionens verksamhet och kungliga biblioteket i övrigt bilägges detta betänkande.

Frågan om huvudmannaskapet för LIBRIS har vidare behandlats i bl a kungl. bibliotekets anslagsframställning för 1988/89 och i en skriftlig kommentar från KB till den av OFIN beställda rapporten. Även det senare dokumentet bilägges. Slutligen har statskontoret i en samråds-skrivelse till regeringen med anledning av DFI:s slutrapport berört huvudmannaskapsfrågan.

Uppgiften att utreda frågan om huvudmannaskapet för LIBRIS lämnades OFIN i våra direktiv, kompletterade genom ett regeringsbeslut 1987-07-09, varvid DFI:s lägesrapport överlämnades till kommittén som underlag för förslag rörande den samlade organisationen för LIBRIS.

Vi kan konstatera att det genom flera intressenters ansträngningar föreligger ett förhållandevis rikligt material för oss att utnyttja som grund för våra överväganden. För information om LIBRIS funktioner och dess tekniska och ekonomiska struktur hänvisar vi till de ovan nämnda

rapporterna.

I ett nationellt perspektiv hör LIBRIS till de centrala företeelserna främst för samarbetet mellan forskningsbiblioteken inbördes men också mellan dessa och biblioteksväsendet i övrigt. Det är därför naturligt att frågor om systemets funktion och framtid är av betydande intresse.

Hos flera av de största LIBRIS-användarna finns idag eller kommer inom ett par år att finnas lokala biblioteksdatorsystem. Vid Stockholms universitetsbibliotek och Sveriges lantbruksuniversitet har system varit i drift ett par år, i Umeå och Linköping pågår installation, i Lund och Göteborg avslutas en upphandling vid månadsskiftet september/oktober 1987. Även andra lokala projekt befinner sig i olika stadier av förverkligande. Samtliga dessa lokala system kommer att i väsentliga avseenden behöva samverka med LIBRIS.

Samordning av anskaffningen av lokala system har hittills endast förekommit mellan Lund och Göteborg samt mellan Stockholm och Linköping. Den praktiska effekten av detta är att det under 1980-talet kommer att finnas lokala system från minst fyra olika leverantörer i drift. Det ter sig för dagen inte troligt att dessa system skall kunna kommunicera inbördes direkt. Däremot är kommunikation mot LIBRIS en grundläggande förutsättning för samtliga, även om inte heller detta är fritt från komplikationer.

För en period på uppskattningsvis ytterligare minst fem år kommer LIBRIS i sitt nuvarande koncept som sammanhållen, nationell databas att vara nödvändig för den nationella informationsförsörjningen. Systemets användare kommer emellertid att ställa krav på förändring och utveckling inom huvudkonceptets ram, vilka måste kunna tillgodoses.

Under motsvarande period kommer viktiga förändringar att aktualiseras även i de lokala systemen. De som nu anskaffas kan närmast betraktas som "första generationens" lokala bibliotekssystem. Komm-

ande steg i utvecklingen, inklusive skeendet på kommunikationsområdet, kommer att efterhand skapa förutsättningar för ett nytt nationellt koncept för samordnat datorstöd i den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen.

Vi pekade redan inledningsvis på att den tekniska utvecklingen nu är så dynamisk och mångfacetterad att den kommer att påverka förutsättningarna för organisation och arbetsfördelning inom den institutionaliserade informationsförsörjningen. Den vidare utvecklingen av det nationella LIBRIS-systemet måste ske som ett led i denna allmänna utveckling, där lokala och centrala förändringar samordnas. Vi vill redan nu betona nödvändigheten av att väsentliga resursinsatser kan göras omgående för att påbörja denna samordnade utveckling.

Förslaget

Innebörden av begreppet huvudmannaskap, så som det har använts i samband med LIBRIS framstår för oss som något oklar. Ansvar för operativ verksamhet respektive för policy vad gäller systemets utveckling i olika avseenden och tidsperspektiv har samlats under beteckningen. Om begreppet ges en så vid innebörd blir det uppenbart att huvudmannaskapet har varit delat, inte bara mellan KB och DFI utan även DAFA, som har ansvaret för den tekniska driften. Det förefaller nämligen inte finnas någon helt klar gräns mellan vad LIBRIS-sektionen inom KB ansvarar för och vad DAFA de facto tagit ansvar för.

DFI har i såväl lägesrapport som slutrapport hävdats att huvudmannaskapet i framtiden bör vara enhetligt dels att det bör knytas till KB. Kungl. biblioteket har för sin del i anslagsframställningen för 1988/89 redovisat samma ståndpunkt. Statskontoret har i sin samrådsskrivelse anført att man i princip delar DFI:s uppfattning, men att man anser att en alternativ lösning bör övervägas. Enligt denna skulle KB:s framtida roll renodlas till att avse nationalbiblioteksuppgifterna, bl a genom att man befrias från den typ av arbetsuppgifter som huvudmannaskapet för

LIBRIS avser.

Vi vill inleda redovisningen av våra ståndpunkter med att klarlägga vilken innebörd vi lägger i begreppet huvudmannaskap. *Huvudman för LIBRIS* är den myndighet eller organisation som enligt statsmaktens beslut har det yttersta ansvaret för systemets funktion och ekonomi. Detta ansvar innebär en rätt och en skyldighet att lämna direktiv i dessa avseenden till den eller de som har det operativa ansvaret för förvaltning, utveckling och drift. Dessa direktiv kan naturligtvis variera i detaljeringsgrad och tidsperspektiv. Vad som inte varierar är ansvaret för innehållet.

Med denna definition av begreppet vill vi skapa en något större klarhet i ansvarsfrågorna. Den innebär att man skiljer mellan å ena sidan ledning på ett övergripande plan och å andra sidan operativ verksamhet av olika slag. Den operativa verksamheten kan men behöver inte utövas av annan organisation än den som är huvudman.

Vad så gäller frågan om vem som enligt vår uppfattning skall vara huvudman har vi funnit svaret vara att denna uppgift bör läggas på STRI.

Våra motiv är de följande. Stöd, stimulans och koordination av teknisk utveckling har vi i det föregående beskrivit som en av de centrala uppgifterna för STRI. LIBRIS är - som vi nyss framhöll - en av hörnstenarna i denna utveckling. Om huvudmannaskapet - så som vi nu har definierat det - skulle knytas till någon annan organisation - t ex KB - skulle betydande ansträngningar få ägnas åt att samordna de två myndigheter som fått till uppgift att samordna var sin "del" av den tekniska utveckling som vi funnit måste ske i former som stimulerar till integration mellan utveckling på lokal och på nationell nivå.

Att knyta ansvaret för den tekniska utvecklingen till exempelvis KB i stället för till STRI ter sig inte heller möjligt, eftersom denna i sin tur är

en integrerad del av det ansvar för nationella serviceuppgifter och samverkan mellan de operativa enheterna inom informationsförsörjningen som vi förordar skall läggas på STRI.

Konstruktionen av den nya myndigheten - STRI - präglas av en ambition att skapa en stark förankring i verksamheten inom forskningsbiblioteken m fl intressenter. Förslaget till sammansättning av själva rådet innebär t ex att en majoritet hämtas bland dessa. Någon motsvarighet bland befintliga myndigheter finns inte.

I vårt samråd med kungliga biblioteket anför KB att man finner den uppdelning av de nationella uppgifterna inom informationsförsörjningen som BIDOK/SINFODOK gjorde är teoretisk och konstlad såvitt gäller gränsdragningen mellan nationella serviceuppgifter och nationaldokumentära uppgifter. Enligt KB går en mycket viktigare skiljelinje mellan administrativa samordnings- och planeringsuppgifter och rent operativa uppgifter. KB anser att LIBRIS hör till den senare kategorin och hävdar att huvudmannaskapet för LIBRIS på grund av systemets nära samband med andra tunga operativa uppgifter av nationell karaktär bör knytas till KB.

Vi kan för vår del konstatera att kritiken mot gränsdragningen mellan nationella serviceuppgifter och nationaldokumentära uppgifter för oss kommer något överraskande. Denna uppdelning torde ha varit styrande för verksamheten inom området sedan BIDOK/SINFODOK-utredningarnas tid, utan allvarligare invändningar. Det framgår av våra tidigare överväganden att vi anser att så bör vara fallet även för överblickbar tid framåt. Vad gäller LIBRIS måste vi framhålla att vi inte - trots en anseilig resursinsats - har kunna fastställa vilka samband med övriga funktioner inom KB som skulle kunna skadas genom en förändring av huvudmannaskapet enligt vårt förslag.

Vi vill vidare betona att huvudmannaskapet - så som vi med KB:s instämmande definierar begreppet - även omfattar ansvaret för syste-

mets utveckling. Detta är i sin tur nära kopplat till utvecklingen av kommunikationer med och funktioner i de lokala datorsystemen för biblioteksändamål. Detta innebär att huvudmannaskapet för LIBRIS i hög grad rör *planeringen* av nationella uppgifter.

LIBRIS-sektionen har för närvarande sin organisatoriska hemvist inom KB. Frågan om den organisatoriska placeringen, som bl a omfattar anställningsmyndighet för personalen, sektionens fysiska placering, administrativ service etc. bör prövas inom ramen för en upphandling, som eventuellt kan samordnas med en upphandling av driftmiljö för LIBRIS, för att *om möjligt* åstadkomma en samlad miljö för förvaltning, drift och utveckling. Detta ställningstagande innebär ingen förändring av personalens arbetsuppgifter och anställningstrygghet. Den kompetens personalen besitter är en grundläggande förutsättning för verksamhetens fortsatta bedrivande.

Vi vill vidare framhålla att detta förslag innebär att man efter att ha tagit detta andra steg, vid en samlad bedömning kan komma att finna att en fortsatt placering av LIBRIS-sektionen inom KB är lämpligast. KB:s ansvar för LIBRIS kommer i så fall att regleras genom ett uppdragsavtal mellan STRI och KB, i likhet med vad som kommer att gälla t ex för ansvarsbiblioteksuppgifter vid andra forskningsbibliotek.

Utbildningsdepartementet har genom remiss 1987-09-28 anmodat OFIN att avge yttrande över DFI:s slutrapport 1987-09-09 "Besluts- och handlägningsordning m m för LIBRIS". I vårt remissyttrande, som avlämnas samtidigt med vår huvudrapport redovisar vi våra förslag till åtgärder avseende LIBRIS driftmiljö och det nödvändiga, omedelbart förestående utvecklingsarbetet.

I kapitel 3 "STRI - närmare utformning", konstaterade vi att verksamheten under STRI bör bedrivas inom ramen för programområden och att det för vissa av dessa kan vara nödvändigt att upprätta särskilda ledningsorgan. LIBRIS är utan tvekan av den omfattningen att en sådan

anordning är motiverad. Under rådet bör därför finnas en särskild LIBRIS-delegation, med uppgift att på delegation från rådet fatta beslut om systemets drift och utveckling.

I konsekvens med våra nu redovisade förslag rörande huvudmannaskap för LIBRIS bör de medel för driften av LIBRIS som hittills anvisats under anslaget D 26 kungl. biblioteket, i stället anvisas under ett nytt anslag som disponeras av STRI. Likaså bör STRI överta det bemyndigande KB hittills haft av regeringen att uttaxera avgifter för användningen av LIBRIS. Anslagsförändringen bör genomföras fr o m 1 juli 1988.

5. Forskning inom informationsförsörjningens område

5.1. Uppdragets innebörd

Enligt direktiven ska OFIN:

- * "pröva frågan om behovet av vissa fasta resurser för forskning inom informationsförsörjning"
- * "analysera vilket behov av FoU-resurser som föreligger mer specifikt för forskningsbiblioteken och hur detta skall tillgodoses"

Dessa är de två huvuduppgifterna.

I samband härmed bör OFIN också pröva "vilka av DFI finansierade insatser som eventuellt bör föras över till högskolan."

Uppdraget preciseras sedan något till att OFIN bör göra "en första analys av behovet av fasta resurser för forskning inom informationsförsörjningens område," samt

"föreslå dels en lämplig avvägning mellan sådana resurser och projekt-medel, dels hur medel för ändamålet skall fördelas."

I propositionen 1986/87:80 om forskning nämns några frågor som saknas i direktiven men som OFIN ändå velat beakta. Dels finns en tanke om att de vetenskapliga biblioteken i viss utsträckning själva bör få ansvara för vilka FoU- insatser som skall komma till stånd. Dels kommenteras att UHÄ har lagt fram förslag om ett centrum för biblioteksforskning i Göteborg

5.2. Tidigare utredningar.

Den mest relevanta och aktuella utredningen inom området är "Forskningsanknytning av bibliotekarielinjen" (UHÄ-rapport 1986:1) av Emin Tengström. Det är naturligt för oss att så långt möjligt anknyta till denna utredning. Men våra utgångspunkter är delvis annorlunda än Tengströms. Var skillnaderna ligger och deras konsekvenser behöver diskuteras närmare.

Huvudförslaget i utredningen innebär "att universitetet i Göteborg tillförs resurser för ett centrum för biblioteksforskning, som ska bära ett ansvar dels för att bibliotekarieutbildningen tillförsäkras en fungerande forskningskontakt, dels för att de forskningsspecialiteter på olika håll i landet som faller inom biblioteksforskningens fält tas till vara i arbetet på att etablera biblioteksforskningens disciplinära identitet" (UHÄ: AF 1987/88).

Direktiven för Tengströms utredning var snäva i flera avseenden. Utgångspunkten var bibliotekarielinjens behov av forskningsanknytning, inte områdets behov av forskning. Utifrån det skulle ämnets avgränsning belysas. Innebörden av begreppet "biblioteksforskning" skulle bestämmas utifrån förhållandena i Sverige, medan internationella utblickar i stort sett avskrevs. Man skulle specifikt ta hänsyn *både till bibliotekens kulturförfrämjande uppgifter och till informationsteknologins tillämpningsmöjligheter på informationsområdet.*

OFIN däremot ska ta ställning till fasta resurser för forskning inom informationsförsörjning och behov av FoU-resurser för forskningsbiblioteken. För övrigt ger direktiven vida ramar. Vi kan därför till skillnad från Tengström lägga större vikt vid det internationella forskningsläget och även försöka göra en helhetsbedömning av forskningsområdets utveckling i Sverige.

Utifrån sina direktiv gör Tengström följande avgränsning av ämnet. Han väljer att ta "biblioteket som institution i administrativ (inte sociologisk)

mening" som grundval för avgränsningen. Identiteten bärs av ett forskningsområde sammansatt av tre delområden: biblioteken som informationsomsättande enheter, biblioteken som tjänsteproducerande enheter och biblioteken som kulturfrämjande enheter. Han avvisar tanken att med biblioteksforskning avse "all vetenskaplig kunskapsutveckling som direkt eller indirekt är av relevans för bibliotekens verksamhet."

5.3. Remissvar på Tengströms utredning

Vi har gjort en genomgång av remissvaren på Tengströms utredning. Syftet var att få en aktuell bild av uppfattningarna bland de närmast berörda intressenterna i forskningsområdet om vissa för oss centrala frågor. Dessa frågor är ämnesavgränsning, ämnesindelning och institutionalisering i stort, särskilt relationen mellan den föreslagna centrumbildningen i Göteborg och övriga forskningscentra i landet. Däremot går vi inte in på de konkreta förslagen angående en centrumbildning i Göteborg. Vidare har vi funnit det belysande att indela remissinstanserna i några huvudgrupper: forskningsbibliotek, universitet och högskolor, forskningsråd, centralorganisationer m m.

Den fullständiga remissgenomgången redovisas i bilaga 2. Här ges en kort sammanfattning av svaren. Vi kan också hänvisa till en mer utförlig sammanställning gjord av UHÄ utifrån delvis annorlunda utgångspunkter (Bilaga till UHÄ AF 1986/87).

Forskningsbiblioteken anser genomgående att den föreslagna avgränsningen är för snäv. Man föredrar en avgränsning i processtermer och vill inte se biblioteken som den enda aktören i den process det rör sig om. Man trycker vidare på att avgränsningen är för statisk. Inställningen till Tengströms tre delområden är mer blandad, men flertalet menar att de inte är särskilt användbara. Man efterlyser överlag mer samlade nationella lösningar och tycker att den föreslagna centrumbildningen i Göteborg fått en alltför regional prägel.

Universitet och högskolor. Svaren från de flesta rektorsämbetena utgör sammanjämkningar av åsikter hos högskolebibliotek och fakultetsnämnder. I yttrandena från en del fakultetsnämnder markeras en klar skepsis mot biblioteksforskningens möjlighet att skapa sig en egen identitet som akademisk disciplin. Man trycker på att forskningsområdet kan rymmas i redan etablerade ämnen samt att övergången från bibliotekarieutbildning till forskarutbildning bör underlättas. Andra ser mer positivt på ämnets möjligheter och delar bibliotekens kritik mot den snäva avgränsningen.

Forskningsråd, centralorganisationer m m. Två synpunkter återkommer hos denna rätt heterogena grupp. Man tycker att det underlag utredningen ger är begränsat och man betonar vikten av ett nationellt samarbete på forskningsområdet.

5.4. Diskussion om ämnesavgränsning

En avgränsning av forskningsområdet är en förutsättning för OFIN:s överväganden och bör även kunna underlätta forskningsområdets institutionalisering inom högskolan. Den är vidare grunden för en framtida fördelning av projektmedel för forskning och utvecklingsarbete även om den avgränsningen måste bli snävare än ramen för hela forskningsområdet. Den fortsatta diskussionen inriktas på *hela forskningsfältet* och utgår från några grundläggande krav på en avgränsning.

Skapa en egen identitet för ämnet.

Identiteten kan ligga i det område man studerar men också i de teorier, problem och metoder man utgår ifrån. Så kan t ex sociologer och ekonomer mycket väl studera samma samhällsproblem från olika utgångspunkter. I vårt fall behövs någon form av gränser mot ämnen som masskommunikationsforskning, systemvetenskap, litteraturvetenskap, företagsekonomi m fl.

Anknyta till en internationell vetenskaplig tradition.

Den svenska forskningen är beroende av att delta i ett internationellt kunskapsutbyte. Man kan fråga sig om det finns någon enhetlig internationell vetenskaplig tradition att anknyta till. I den diskussionen bör man skilja på den kognitiva och sociala institutionaliseringen av fältet på internationellt plan.

Anknyta till behovet av forskning inom en definierad sektor i samhället.

Forskningsområdets upprinnelse och grundläggande legitimering är behovet av forskning inom ett någorlunda klart avgränsat område av samhällelig verksamhet.

Ta hänsyn till inriktningen av pågående forskning i Sverige.

Detta gäller inom rimliga gränser. En avgränsning bör inte vara skräddarsydd efter vissa personer eller forskningsprogram utan ha en viss bredd och varaktighet.

Ta hänsyn till utvecklingen inom området på medellång sikt.

Avgränsningen bör inte bli överspelad redan innan den tillämpats i praktiken men det går heller inte att basera den på spekulationer om vad forskningen kommer att syssla med om 10 år.

Diskussion av Tengströms avgränsning

Utiifrån de här ställda kraven på en ämnesavgränsning, med utgångspunkt i OFIN:s direktiv och med stöd av remissvaren på Tengströms utredning kan man kritisera Tengströms avgränsning på följande punkter:

1. Den avviker från den internationella vetenskapliga traditionen där den dominerande tendensen är ett vidare begrepp. Forskningsfältet har utvecklats mest i de anglo-saxiska länderna, där "library and information science" är den mest vedertagna beteckningen. I Finland, det enda nordiska landet med professurer i ämnet, används rubriceringen "biblioteksvetenskap och informatik". Man kan diskutera om detta "library and information science" utgör en teoretisk underbyggd helhet (kognitiv institutionalisering) men det fungerar dock som forskningsområde med egna tidskrifter, konferenser etc (social institutionalisering).
2. Den anknyter inte på ett bra sätt till behovet av forskning inom en definierad samhällssektor då den bara delvis inrymmer området informationsförsörjning. Biblioteken är viktiga, men inte ensamma, förmedlare i processen informationsförsörjning. Produktions- och användningsledet liksom övriga förmedlare i processen faller utanför.
3. Den tar inte tillräcklig hänsyn till pågående forskning i Sverige. Man kan nämna både INFORSK och litteratursociologen i Uppsala som exempel på forskningsprogram som med sin inriktning på bredare processer till största delen faller utanför. Av nuvarande forskningscentra är det egentligen bara det nyligen upprättade centret i Göteborg och möjligen LIBLAB som skulle falla inom ramen.
4. Den tar inte hänsyn till utvecklingen inom området på medellång sikt. Medan både produktion och användning/ behov av såväl faktakunskap som skönlitteratur är relativt konstanta storheter, är bibliotekets roll som förmedlare stadd i snabb förändring.

Samtidigt vill vi instämma i en del av Tengströms synpunkter på avgränsningen av forskningsområdet:

- Hans underförstådda argument mot begreppet informationsförsörjning som grundval för ämnet tycks vara att det utesluter bibliotekens

kulturfrämjande eller kulturpedagogiska uppgifter. Detta strider mot vårt här uppställda krav att ansluta till internationell praxis. Åtminstone i anglosaxiska och övriga nordiska länder ryms båda typerna av forskning inom samma huvudrubrik. Det strider framför allt mot vårt krav att anknyta till behovet av forskning inom en definierad samhällssektor. Det verkar naturligt att folkbibliotekens verksamhet som helhet utforskas inom ett enda ämne.

- Om man vill att ämnet ska få en egen identitet kan det inte innefatta allt som är relevant för biblioteken eller informationsförsörjningen. För t ex DFI som FoU-finansiär har denna identitetsfråga inte varit intressant utan man har mer sett till förväntade resultat för informationsförsörjningen. Etablering av ett nytt akademiskt ämne ställer därvid hårdare krav. Givetvis kommer forskning av relevans för biblioteken och informationsförsörjningen även framgent bedrivas inom en rad olika ämnen. Men troligen kan den nyttiggöras bättre om det finns en fast och klart avgränsad ämneskärna att relatera till.
- Tengström menar att "... det som idag betecknas som "informationsvetenskap" endast är i begynnelseskedet av en process, som syftar till att etablera denna vetenskap som en samhällsvetenskap med utgångspunkter bl a i informationsteori och systemvetenskap. Ofta används emellertid den termen i dag enbart för att beteckna studier av vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning". Många inom området är nog beredda att instämma i att innebörden av termen är instabil och att det är svårt att förutspå vart utvecklingen går. Detta är dock möjligen ofrånkomligt inom ett så dynamiskt område. Huvudproblemet är snarare att det idag finns så många forskningsfält som kan göra anspråk på att vara informationsvetenskaper. Det finns ett 30-tal ämnen för vilka informationsbegreppet är centralt och minst lika många olika tolkningar av begreppet. Man kan dock ifrågasätta om dessa forskningsfält någonsin kommer att sammansmälta i någon mer övergripande "informationsvetenskap" vilket Tengström antyder i citatet ovan.

Slutsatser

Hur ska man då formulera en ämnesavgränsning utifrån de krav vi tagit upp i den föregående diskussionen? Vi har funnit starka skäl för att inte utgå från biblioteket som administrativ institution. Kan man då beskriva en process som innefattar både informationsförsörjning och kulturförmedling och där biblioteket har en central roll? Kan man därvid så långt möjligt undvika det mångtydiga begreppet "information"?

Biblioteken som administrativa institutioner ger inte forskningsområdet någon unik identitet. Biblioteken kan studeras som vilken institution som helst i många avseenden t ex från en arbetssociologisk utgångspunkt. Därför föredrar vi att *utgå från bibliotekens huvudfunktion att förmedla dokument*. Biblioteken har förvisso andra uppgifter som t ex upplysningstjänst, utbildning och allmän kulturverksamhet, men dessa både understödjer och baserar sig på huvudfunktionen och är inte heller unika för biblioteken.

Men det är inte fruktbart att studera denna förmedlarfunktion isolerat. *Den måste ses i sitt sammanhang; ett flöde där dokument produceras, förmedlas och används.*

Detta flöde eller denna process är i grunden en form av *social kommunikation* mellan människor. Utifrån dokumentens avsikt, funktion eller användning kan vi benämna processen informationsförsörjning eller kulturförmedling.

Forskningsområdet kan sedan avgränsas mer eller mindre brett framför allt beroende på hur vi definierar dokument.

Enligt den nya internationella standarden för biblioteksstatistik (ISO/DP 9706) är ett dokument: *"Registrerad information som kan behandlas som en enhet i dokumentationsprocessen, oavsett dess fysiska form och egen-*

skaper". Som dokumentkategorier inräknar man böcker och seriella publikationer, manuskript, mikroformer, kartografiska dokument, audiovisuella dokument, grafiska dokument, elektroniska dokument och andra biblioteksdokument.

Även andra aktörer än bibliotek förmedlar dokument i denna vida betydelse. Man kan nämna arkiv av olika slag, bokhandel, informationscentraler, informationsmäklare och databasvärdar. Det är därför rimligt att utgå från ett vidare begrepp än bibliotek även om det inte finns något bra sammanfattande namn för det. Några exempel på de gränsdragningsfrågor som uppstår kan nämnas.

Om man inskränker sig till *publicerade* dokument kommer arkiven att i princip uteslutas. En sådan gräns är dock svår att dra och inte heller särskilt meningsfull. Nya elektroniska kommunikationssystem medför likaså gränsdragningsproblem som är förknippade med publiceringsbegreppet. Genom att inkludera *föremål* som informationsbärare kan ramen utvidgas även t ex till muséer, som onekligen utför ett dokumentationsarbete som liknar bibliotekens. Då riskerar man dock att få en mycket vid och suddig gränsdragningsfråga. Så kan t ex byggnader räknas som informationsbärare i en viss mening.

Vi ska slutligen ge några exempel på hur gränser mot en del närliggande forskningsområden kan dras utifrån dessa grundbegrepp.

Massmedieforskning utesluts eftersom vi utgår från en form av kommunikation som är *förmedlad* av en mellanhand. Det verkar rimligare att se massmedia som producenter av information och kultur.

Forskning kring t ex kommunikation inom organisationer och tekniköverföring faller utanför vårt område när den handlar om *icke dokumenterad* information. Däremot bör man kunna räkna in forskning kring hur organisationer hanterar sina dokumentflöden (Information Resources Management), vare sig det rör sig om externt eller internt

skapade dokument.

Både litteraturhistoria och vetenskapshistoria handlar i en viss mening om produktionen av dokument. Perspektivet är dock ett annat. Inom vårt område studeras produktionen av dokument på en mer strukturell nivå som kan belysa problemen att förmedla dokumenten. Intresset fokuseras till två system: *systemet för vetenskaplig kommunikation och det sk litterära systemet.*

Vi är medvetna om att verkligheten överskrider alla skarpa gränser. Men vi tror ändå att det är nödvändigt att försöka avgränsa en kärna i forskningsområdet.

Vi föredrar att benämna området "biblioteks- och informationsvetenskap" även om det kan låta något otympligt. Namnet har sin förklaring i forskningsfältets utveckling och svarar bäst mot aktuell internationell praxis. Det talar om att området är vidare än studier av biblioteket som institution. Man kan lämpligen tolka namnet så att "biblioteks-" klargör den särskilda inriktningen på fältet i förhållande till övriga "informationsvetenskaper".

5.5. Institutionell översikt över pågående FoU i Sverige

Vi ger här en kortfattad beskrivning av institutioner, forskningsprogram och andra mer kontinuerliga FoU-aktiviteter som åtminstone till väsentliga delar faller inom forskningsområdet som det här avgränsats. Vi börjar med de större enheterna utan någon form av rangordning.

INFORSK inom avdelningen för informationsvetenskap vid sociologiska institutionen, Umeå universitet.

Startår: 1974

Inriktning: En bred inriktning på forskning om information försörjning. Forskningsprogrammets centrala formulering är "studier av informationsprocesser och informationsteknologi med särskild inriktning på

vetenskapligt och tekniskt kunskapsutnyttjande och dess effekter bland individer, organisationer och i samhället."

Personella resurser: 2 lektorstjänster, 1/2 assistent och fem doktorander knutna till gruppen.

Utbildning: Vissa kurser eller moment inom kurser ges inom både forskar- och grundutbildning. Under våren 1988 kommer INFORSK att ge en rikstäckande doktorandkurs. Det finns en särskild forskarutbildningsplan i sociologi med inriktning på informations- och kommunikationsvetenskap.

Extern finansiering: I stort sett enbart från DFI.

Avdelningen för litteratursociologi vid litteraturvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.

Startår: 1965 (professur från 1978/79)

Inriktning: "Litteratursociologins uppgift kan sägas vara att studera växelverkan mellan samhälle och dikt och sätta in diktverken i deras sociala sammanhang men även att analysera själva diktverken med särskild hänsyn till hur samhällsstrukturer framträder i litteraturen. Litteratursociologen kan vid åtskilliga undersökningar utgå från socialhistoriska eller idéanalytiska forskningstraditioner som utvecklats inom de humanistiska ämnena. Men det är också främst litteratursociologen som under anknytning till samhällsvetenskaperna har att kartlägga olika litterära institutioner genom tiderna som författarkår, förlag, bokhandel, kritik och skilda offentligheter i nationernas litterära liv". Till denna allmänna programförklaring ska tilläggas att avdelningen varit engagerad i flera större projekt och utredningar kring folkbibliotek.

Personella resurser: Avdelningen har 1 professur och 1 forskarassistenttjänst samt disponerar normalt även 1 högskolelektorat och 1 forskningsassistenttjänst. Vidare finns 2-3 doktorandtjänster och ett antal doktorander knutna till 1-2 pågående projekt.

Utbildning: Kurser ges regelbundet på C- och D-nivå. Forskarutbildningen är individuellt anpassad.

Extern finansiering: HSFR, Riksbankens jubileumsfond och Statens kulturråd.

Avdelningen för lantbrukets informationslära vid institutionen för ekonomi och statistik, Sveriges lantbruksuniversitet.

Startår: 1970

Inriktning: "Vid avdelningen ... undervisar vi i praktisk informations-teknik och informationsplanering samt om informationssystemen i näringsliv och samhälle. Vår forskning är inriktad på användaranpassning och konsekvenser av informationssystem, både datorbaserade och konventionella. Den har sin empiriska utgångspunkt inom lantbruks-sektorn ... "

Personella resurser: 1 professur och 2 högskoleadjunkter. Finns f n 3 doktorander.

Utbildning: Tyngdpunkten på vissa breda kurser inom grundutbildningen. Inom forskarutbildning ges enstaka kurser och en individuellt anpassad utbildning enligt särskild studieplan.

Extern finansiering: I första hand SJFR men även DFI i några fall.

Institutet för rättsinformatik vid Stockholms universitet

Startår: 1968

Inriktning: Studier av informationsförsörjningens rättsfrågor och informationssystem inom rättsordningen samt datarätt och ADB-säkerhetsfrågor.

Personella resurser: Basen utgörs av 1 professur, 1 sekreterare, 1 amanuens och 2 doktorandtjänster (HSFR). Antal projektanställda kan variera mellan 2 och 6.

Extern finansiering: HSFR (professorstjänster), DFI, departement, ämbetsverk och branschorgan.

LIBLAB vid institutionen för datavetenskap, Linköpings universitet

Startår: 1983

Inriktning: Långsiktiga studier inom området biblioteks- och informationsvetenskap. Man bedriver riktad grundforskning med två huvudteman: "Dokumentets beskrivning och representation" och "Användare och bibliotekssystem". En strävan är att tillämpa modeller

och metoder inom datavetenskap på biblioteksfrågor och omvänt tillämpa biblioteks- specifika erfarenheter inom datavetenskap.

Personella resurser: 1 projektledare, 2 forskartjänster varav 1 är uppdelad på 3 forskarutbildningsbidrag samt 1/2 sekreterare.

Utbildning: Vissa egna kurser framför allt inom forskarutbildning, som följer en variant av studieplanen för datalogi.

Extern finansiering: DFI

Medicindata, text-bild-gruppen, vid Göteborgs universitet

Startår: 1975 (för text-bild-gruppen)

Inriktning: Text-bild-gruppen är en del av Medicindata, som utgör medicinska fakultetens bildlaboratorium med inriktning på analys av röntgen och histologiska bilder i tre dimensioner, undervisningssystem och interaktiva videosystem. Text-bild-gruppen står för teknikutveckling och datorbehandling av text och bild. Man har bl a utvecklat text-bild-system för muséer.

Personella resurser: Medicindata totalt har 2 docenter, 1 teknologie doktor, 5 civilingenjörer, 1 med kand samt verkstadspersonal och administration. Text-bild-gruppen utgörs av de nämnda 5 ingenjörerna samt propotionell del av verkstad och administration.

Extern finansiering: DFI, Försvarets materielverk, Medicinska forskningsrådet

Institutionen för bibliotekarieutbildning vid högskolan i Borås

Startår: 1972 (utbildningen) och ca 1977 (forskningen)

Inriktning: Forskningen är inriktad mot folkbiblioteken och har särskild tonvikt på användarstudier.

Personella resurser: Årligen används medel för forskningsanknytning, 100-150 kkr, fördelat på flera lärare. För budgetåret 1987/88 finns en arvoderad 1/2 forskartjänst, betald av regionsstyrelsen som personligt stöd för forskarutbildade lärare.

Utbildning: 2-årig bibliotekarieutbildning med linjedelning från tredje terminen, 1-årig variant för forskarutbildade samt dokumentalist-utbildning på en termin. Sammanlagt finns 130 utbildningsplatser/

termin för dessa utbildningar.

Extern finansiering: DFI i enstaka fall.

Centrum för biblioteksforskning vid Göteborgs universitet

Startår: Temporärt upprättat av rektorsämbetet från budgetåret 1987/88.

Inriktning: Huvuduppgifter är för närvarande planering för forskarutbildning inom hela området.

Personella resurser: Motsvarande 1/4 tjänst betald av regionsstyrelsen och högskolan i Borås.

Bok- och bibliotekshistoria vid humanistiska fakulteten, Lunds universitet

En donationsprofessur, Einar Hansens professur, har inrättats från budgetåret 1987/88. Tjänsten är ännu ej utlyst.

Övriga FoU-aktiviteter inom området.

Inom högskolan kan mer isolerade och temporära aktiviteter förekomma inom en rad ämnen som pedagogik, psykologi, ADB, företagsekonomi, kulturgeografi, etnologi, lingvistik, nordiska språk m m. Vidare har ca ett halvt dussin personer doktorerat eller påbörjat avhandlingsarbete vid utländska universitet närmast i England, Canada och USA.

Vid de större forskningsbiblioteken har under senare år utvecklats en mer kontinuerlig FoU-aktivitet. Det kan dels röra sig om utrednings- eller utvecklingsarbete inriktat mot den egna organisationen och dels om FoU av i princip mer generell karaktär ofta finansierat av DFI eller NORDINFO.

Vidare finns tre löpande serier av forskningsseminarier öppna både för forskare och praktiker. En serie har sin bas vid Tekniska högskolans bibliotek i Stockholm och är inriktad mot informationsvetenskap. Den andra har sin bas vid Handelshögskolans bibliotek i Stockholm och är koncentrerad till biblioteksanvändning och behov. En tredje är inriktad på folkbildningsforskning och bibliotek och är anknuten till institutionen

för pedagogik och psykologi vid universitetet i Linköping.

Kommentarer

Man kan konstatera att det redan finns en del fasta forskningsresurser som åtminstone delvis kan hänföras till området. Med de ligger inte i områdets kärna utan är snarare speciella grenar av andra större ämnen som t ex litteraturvetenskap eller juridik. De forskningsprogram som ligger i områdets kärna har idag ingen fast organisatorisk ställning. Som en följd av detta har de relativt svaga kontakter med grundutbildningen både inom det egna moderämnet (sociologi, datalogi) och vid bibliotekshögskolan, som i sin tur fortfarande har en svag forskningsanknytning. Överlag är FoU-insatserna småskaliga och mycket jämnt spridda över alla universitetsorter. Det positiva i bilden är den växande aktiviteten och intresset.

5.6. Internationell utblick över forskningsområdets ställning, organisation, avgränsning m m

Den internationella utblicken är avsedd att ge ett visst bakgrundsmaterial för diskussionen om forskningsområdets utveckling i Sverige. Översikten är koncentrerad till institutionella grunddata. Forskningsområdet är mest etablerat i USA och Storbritannien. Det är också därifrån de flesta impulser till utveckling av svenskt biblioteksväsende brukar komma. Därför ges en del uppgifter om förhållandena i dessa länder. Tyngdpunkten ligger dock vid en beskrivning av läget i de nordiska länderna, som är mest lika Sverige i fråga om storlek och relevanta bakgrundsfaktorer som biblioteks- och utbildningssystem.

Allmänt om forskningsområdet

Forskningsområdet har en lång tradition. Så länge det har funnits bibliotek har också vetenskapsmän diskuterat deras roll och uppgifter. Forskning i någon mer organiserad form kan sägas starta i början av

1900-talet. Forskningsfältet har hela tiden haft två skilda grenar, som dock i sak överlappat varandra.

Den gren som nu kallas "information science" (från 1960-talet) i anglosaxiska länder och informatik bl a i öststaterna har föregångare och delområden med beteckningar som "bibliometrics", "information retrieval", "scientific information", "documentation" (från 1930-talet) och "bibliography" (från ca 1900-talet). Här är fokus på *processen* för förmedling av vetenskaplig och teknisk information, i princip oberoende av institutioner, kombinerat med ett starkt intresse för teknologiska innovationer.

Forskning kring bibliotekens verksamhet kom igång på allvar under 1920-talet. Denna sysslar både med bibliotekens interna processer och med deras utnyttjande och roll i samhället. Såväl forskningsbibliotek som folkbibliotek är föremål för studier.

De två grenarna inom fältet har fortfarande i viss utsträckning egna tidskrifter och organisationer men någon klar innehållslig skiljelinje kan inte dras. Den dominerande tendensen idag, tydligast i de anglosaxiska länderna, är en sammansmältning av de två grenarna under rubriken "library and information science".

USA

Grundutbildning och forskning inom området bedrivs inom universiteten i första hand vid institutioner som numera kallas "Schools of Library and Information Science" och liknande. Utbildning fram till doktorexamen ges vid 24 sådana biblioteks- och informationsvetenskapliga institutioner (siffran avser 1984 och inkluderar även Kanada). Under perioden 1973-1981 avlades i genomsnitt 111 doktorsexamina per år inom området och antalet har hela tiden ökat i snabb takt. Det är alltså fråga om en betydande produktion. En annan sak är att kvaliteten ofta har ifrågasatts liksom att doktorsarbeten i flertalet fall inte följts av en fortsatt forskarkarriär.

Forskning inom området bedrivs även vid många andra institutioner. Typiskt för USA och i viss mån även för Storbritannien är att mycket kvalificerad FoU utförs vid privata företag. Den främsta forskningsfinansiären är Council for Library Resources.

Storbritannien

Här finns institutioner eller skolor för "librarianship and information studies" och liknande både vid universitetet och vid "polytechnics". Enligt en uppgift från 1983 fanns 17 sådana utbildningar. De flesta ger utbildning fram till doktorsexamen och det finns också en flora av olika slags mellanexamina.

British Library Research and Development Unit är den dominerande forskningsfinansiären och stöder några större långsiktiga program samt en mängd mindre projekt.

Danmark

Den främsta forskningsresursen är Danmarks biblioteksskole i Köpenhamn. Den skapades 1956 och fick 1973 en filial i Ålborg. Skolan ingår inte i universitetet utan är en självständig institution under kulturministeriet. Man eftersträvar dock ett närmare samarbete med universitetet.

Skolan är en av de största i sitt slag i världen. Man tar in 200 studenter årligen till sin 4-åriga grundutbildning. En 2-årig vidareutbildning planeras. Dock finns alltså f n inga möjligheter att ta en högre examen inom ämnet.

Enligt en lag från 1985 är uppgiften att bedriva forsknings- och utvecklings- arbete inom biblioteks-, dokumentations- och informationsområdet en av skolans huvuduppgifter. Skolans ca 65 lärare ska ägna

20 % av sin arbetstid är FoU. Det finns nu en 3-årig forskningsplan, i vilken man för hela 3-årsperioden räknar med 41,5 årsverk i Köpenhamn och 15 i Ålborg. Forskningsinriktningen är bred med viss tyngdpunkt på forskning inom folkbiblioteksområdet.

Andra utgifter än arbetskostnader försöker man täcka med bidrag från andra håll. Bibliotekstilsynet har en s k rådighetssum på ca 3,5 milj kr för FoU inom folkbiblioteksområdet. Någon motsvarighet till DFI:s medel för FoU inom informationsförsörjning finns inte. Men man får en del stöd från allmänna forskningsråd och från nordiska organ.

Bibliotekarier med en högre akademisk examen, s k forskningsbibliotekari-er, kan använda 2/7 av sin arbetstid för forskning men det är i allmänhet inte fråga om biblioteks- och informationsvetenskap. Forskning inriktad mot folkbibliotek kan förekomma på Amtskommunernes og kommunernes forskningsinstitut (AKF) och på Socialforskningsinstituttet. Mer informationsvetenskapligt inriktad forskning bedrivs också vid Institutionen för tillämpad och matematisk lingvistik i Köpenhamn.

Norge

Den främsta forskningsresursen är Statens bibliotekshøgskole i Oslo. Den nuvarande 3-åriga grundutbildningen startade 1972 men följer en ny utbildningsplan från 1981. Sedan 1984 finns en 2-årig vidareutbildning i "informasjonskunnskap og EDB". Man har totalt ca 350 studenter under utbildning och ca 50 anställda.

Liksom i Danmark är "Statens bibliotekshøgskole" inte en del av universitetet utan räknas som en regional högskola (med nationellt ansvar). Det innebär bl a att man inte kan avlägga doktorsexamen.

Högskolans stadga säger att man ska bedriva forskning, utvecklings- och utredningsverksamhet. Det finns 1 tjänst som högskoledocent med 50 % av tiden avsatt för FoU. Till skolan är knuten BRODD (tidigare Norsk

dokumentdata), en uppdragsavdelning som mot betalning utför rådgivning, systemutveckling och tillämpad forskning. Den har 6 forskare/konsulter som också undervisar på skolan. Andra lärare på skolan engageras i uppdrag för BRODD.

Forskningsfinansiärer är "Riksbibliotekstjenesten", "Statens bibliotekstilsyn" och olika allmänna forskningsråd. Forskning inom området bedrivs också vid "Instituttet for rettsinformatik" i Oslo och vid "Institutionen för informationsvetenskap" i Bergen.

Finland

Finland fick Nordens första professur i biblioteksvetenskap och informatik i Tammerfors 1971. Där finns numera även 2 tjänster som biträdande professor och 2-3 assistenter. Den svenskspråkiga professuren vid Åbo akademi inrättades 1982. I Åbo finns också 1 lektor, 2 assistenter och några projektfinansierade forskare. Det finns planer på en ny professur i Uleåborg.

Grundutbildningen är relativt lång - 4-5 år, varav 50 % inom biblioteksområdet - och kan sedan byggas på med licentiat- och doktorsexamen. Antal studenter under utbildning är ca 85 i Tammerfors och ca 25 i Åbo. Kraven för högre examen är hårda. Till dags dato har 4 doktorsavhandlingar och 7 licentiatavhandlingar lagts fram vid institutionen i Tammerfors.

Forskningen strävar att täcka in hela området från vetenskaplig information till folkbibliotek och har i huvudsak karaktären av grundforskning. Institutionen i Tammerfors beskriver ämnet på följande sätt: "Library and Information Science are understood as two branches of theoretical study in a continuum of those communication studies that deal with the production, storage and retrieval, dissemination and use of documents and documentary information."

TINFO är forskningsfinansiär för samma område som DFI, men med betydligt mindre medel. I övrigt finns allmänna forskningsråd och nordiska organ, framför allt NORDINFO, som möjliga finansiärer. Utvecklingsarbete och tillämpad forskning med inriktning mot informationsförsörjning bedrivs vid statens tekniska forskningscentral (VTT) i Helsingfors.

Sammanfattning

Forskningsområdet har en lång tradition och består av två huvudgrenar som nu tenderar att gå ihop under rubriken "library and information science". Man kan konstatera att området är brett förankrat som universitetsämne i USA och Storbritannien. Det är inte fråga om enstaka institutioner eller små avdelningar inom andra ämnen. I Norden pågår en process där forskningen växer och blir mer etablerad.

I både Danmark, Norge och Finland är forskningen koncentrerad till bibliotekarieutbildningarna, men har olika status beroende på utbildningarnas plats i högskolesystemet. I Danmark och Norge räknas bibliotekarieutbildningarna inte som universitetsutbildningar, medan i Finland både grundutbildning och forskning ingår i universiteten. Skillnaderna i forskningens inriktning beror på olika externa faktorer. I Danmark har en tyngdpunkt på forskning inriktad mot folkbiblioteken gynnats av bättre finansieringsmöjligheter. I Norge har införlivandet av BRODD i Statens bibliotekshögskole inneburit en tonvikt på systemutveckling och utredningsverksamhet. I Finland slutligen kan möjligen karaktären av bred grundforskning ses som en effekt av områdets akademiska institutionalisering. FoU-volymen i de övriga nordiska länderna är ungefär jämförbar med den svenska, däremot är FoU-resurserna mer koncentrerade.

Forskningsområdets läge i Sverige framstår i vissa avseenden som ett särfall jämfört med övriga nordiska länder. Medan bibliotekshögskolan i Borås av olika skäl haft svårt att utveckla en egen forskning finns nu

flera forskningsprogram vid andra universitet och en livaktig FoU-verksamhet vid större bibliotek och andra institutioner, till stor del understödd av DFI. Situationen i Sverige präglas av ett svagt samband mellan forskning och grundutbildning, en forskning med bred förankring inom olika ämnen och en klar tyngdpunkt på forskning inom informationsförsörjning.

5.7 Fasta forskningsresurser

Tengström sammanfattar de viktigaste argumenten för behovet av en institutionell ram för biblioteksforskningen i Sverige. Hans fem argument refereras här i korthet:

Konsekvensargumentet: Bibliotekarieutbildningen skall liksom annan högskoleutbildning vila på vetenskaplig grund och behöver därför en forskningsanknytning.

Samordningsargumentet: Här betonas forskningen som ett underlag för en samordnad utveckling av biblioteken.

Det internationella argumentet hänvisar till att forskningsområdet har en fast institutionell ram i en rad länder och att en sådan är nödvändig för att kunna tillgodogöra sig resultaten av internationell forskning.

Problemlösningsargumentet framhäver att den dynamiska utvecklingen inom biblioteksområdet kräver forskning och inte bara utredningar och utvecklingsarbete.

Framtidsargumentet hänvisar till diskussionen om information som en nyckelresurs i framtidens samhälle och bibliotekens strategiska roll i det perspektivet.

Vi instämmer i dessa argument och vill därutöver peka på vissa speciella motiv för en institutionalisering:

Sambandet mellan forskning och grundutbildning inom området är svagt utvecklat i Sverige jämfört med övriga Norden och en del andra länder. Detta är ett problem för grundutbildningens kvalitet, för yrkeskårens kompetensutveckling och för forskningens livskraft och nyrekrytering. En förbättring av situationen kräver till att börja med en fastare organisatorisk ram för forskningen inom området. Därutöver krävs särskilda samordningsinsatser.

DFI har lagt ner avsevärda resurser på att utveckla forskning och utvecklingsarbete inom området. Det finns nu både flera större forskningsprogram och FoU-kompetens spridd inom ett stort antal institutioner. Det finns en risk för att dessa satsningar har varit förgäves om inte området får några fasta centra med en etablerad position inom högskolan.

Forskningsområdet har i Sverige en olämplig struktur. De fasta forskningsresurser som finns utgör specialiseringar inom andra ämnen och täcker bara vissa delar av det forskningsområde vi avgränsat här. Inom områdets kärna finns däremot inga fasta forskningsresurser. Dessutom utförs FoU av ett stort antal enskilda personer spridda på en mängd institutioner (både bibliotek och högskoleinstitutioner). Området behöver därför en fast kärna, om än i form av flera centra, och en ökad samordning.

En permanentning av några forskningscentra inom högskolan går helt i linje med vår allmänna inriktning att lägga ett större ansvar på de operativa enheterna. Med en fastare position skulle dessa centra själva kunna svara för en väsentlig del av den nödvändiga samordningen och bli repli-punkter för de mer utspridda FoU-insatserna. Det nya samordningsorganet skulle fortfarande ha en samordningsroll, men av annan typ än den DFI haft.

Förutsättningar

Vilka är förutsättningarna för en mer permanent ram för forskningen inom området? Vi vill peka på några positiva faktorer.

Det finns utan tvivel ett växande intresse i Sverige för forskning inom området. Det bästa beviset på detta är all den aktivitet som utvecklats trots det ogynnsamma och oklara institutionella läget.

Det finns en lång internationell forskningstradition att anknyta till. Även om många inom området efterlyser en mer gedigen teoretisk bas har dock området uppnått en tydlig social institutionalisering, med ämnesinstitutioner, organisationer, tidskrifter, konferenser etc.

Man kan diskutera vilken mognad forskningsfältet nått i Sverige och vilka personella resurser det finns för fasta tjänster. Vi menar att läget har blivit väsentligt bättre bara under de senaste 3-5 åren.

Det är också rimligt att räkna in hela Norden i rekryteringsbasen för fasta tjänster. Vid kontakter med ämnesansvariga i de övriga nordiska länderna har vi fått följande samlade utlåtande: Det finns ett växande intresse för forskningsområdet i Norden, det finns god reell kompetens men något sämre formell kompetens för fasta tjänster.

Förslag

I syfte att uppnå en mer stabil och koncentrerad utveckling av forskningsfältet föreslår vi följande åtgärder på kortare och längre sikt:

- Medel för INFORSK och LIBLAB överförs till samhällsvetenskaplig fakultet vid Umeå universitet respektive teknisk fakultet vid universitetet i Linköping. (Beloppens storlek framgår av anslagsframställningen). En förutsättning bör vara att respektive universitet bidrar med resurser för att utveckla anknytningen till grundutbildningen.

- Om universitetet i Göteborg inrättar ett permanent centrum för biblioteksforskning bör projektstöd ges av det nya samordningsorganet för en gradvis uppbyggnad av verksamheten.
- Forskning vid andra institutioner liksom de olika serierna forskningsseminarier bör likaledes ges projektstöd av det nya samordningsorganet.
- För samordning av existerande och nytillkommande forskningscentra behövs ett forum där företrädare för dessa kan mötas regelbundet för diskussioner om t ex forskarutbildning, resultatspridning, projekt-samarbete och överhuvudtaget om former för ett bättre samutnyttjande av gemensamma resurser. Initiativ till detta bör tas av UHÄ och STRI i samråd.
- Inför nästa forskningspolitiska proposition (för planeringsperioden 1990-1993) bör universiteten i Umeå och Linköping få i uppdrag att inkomma med förslag till inrättande av tjänster som professor inom området biblioteks- och informationsvetenskap. Därvid skall förslag om tjänsternas benämning och närmare inriktning redovisas.
- Huvudansvaret för spridning av forskningsresultat - genom anordnande av grundutbildning och fortbildning, publicering och olika former av kontakter med verksamhetsfältet - ligger hos forskargrupperna själva. STRI bör dock se som sin uppgift att stödja och samordna resultatspridningen särskilt med tanke på forskningsområdets splittrade struktur.

5.8 Medel för FoU-projekt

Tillskapande av vissa fasta forskningsresurser kommer att ge forskningssområdet en ökad stadga. De fasta forskargrupperna bör utgöra knutpunkter för övrig forskning och utvecklingsarbete. Den dynamiska utvecklingen inom området innebär att det totala behovet av forskning och utvecklingsarbete hela tiden ökar.

Resurser för projektstöd till forskning inom informationsförsörjningen behövs av flera skäl. Området har anknytning till många ämnen där relevant forskning kan utföras. En tillgänglig resurs för projektstöd är nödvändig för att ett så relativt oetablerat fält ska kunna dra till sig forskare från andra ämnen. Även för de fasta forskningsresurserna inom området är projektmedel viktiga för att ge utrymme för nyrekrytering av forskare och utveckling i övrigt av verksamheten.

Vidare finns ett stort behov av stöd för utvecklingsarbete vid forskningsbibliotek och andra institutioner inom informationsförsörjningen. Det måste finnas medel för projekt som på olika sätt går utöver den "normala" verksamhetsutvecklingen, som innebär risktagningar och som kan ge värdefulla erfarenheter av nationellt intresse.

Vi menar att den enda rimligt kostnadseffektiva *formen* för stöd till forskningsbibliotekens utvecklingsarbete är projektmedel. I DFI:s anslagsframställning 1987/88 föreslås att UHÅ bör disponera särskilda medel för administrativ utveckling inom högskolan så att biblioteken tillförs sin andel direkt för att kunna inrätta sektioner för utveckling och planering. Vi har uppfattat det så att detta förslag ligger till grund för forskningspropositionens skrivning om att de "vetenskapliga biblioteken själva" bör "få ansvara för vilka FoU-insatser som skall komma till stånd". DFI:s förslag rörde emellertid ett särskilt anslag och var inte avsett som en principmodell för stödet till forskningsbibliotekens utvecklingsarbete. En fördelning av hela ramen för sådant stöd direkt till forskningsbiblioteken reser en mängd problem: Vilka ska få ta del av

stödet, hur ska man undvika dubbelarbete, hur ska man garantera att medlen reellt går till utvecklingsarbete etc? Även om de större forskningsbiblioteken utan tvekan behöver permanenta utvecklingssektioner, så kan vår medelsram inte rymma både ett sådant stöd och projektmedel.

Upprätthållandet av områdets identitet även på nationell nivå kräver att STRI har egna resurser för projektstöd. Detta måste dock kombineras med FoU-stöd till informationsförsörjningen för olika sektorer från respektive ansvarigt organ. STRI:s beredningsorganisation för projektstöd bör på lämpligt sätt återspegla detta dubbla ansvar.

Vårt förslag till medelsram för STRI:s projektstöd framgår av anlagsframställningen.

6. Högskolebibliotekens ställning

Enligt våra direktiv skall vi redovisa förslag till reglering av högskolebibliotekens ställning. Motiven för en viss komplettering av högskoleförordningen återfinnes i den forskningspolitiska propositionen. Av förordningen framgår idag beträffande bibliotek endast att s k vetenskapliga bibliotek skall finnas inrättade och hur dessa skall ledas. Detaljerna i den lokala organisationen, medelsbeviljning m m är en fråga för styrelsen för respektive högskoleenhet. Det framgår av våra direktiv att några förändringar i anslagssystem eller lokal institutionell organisation inte är aktuella inom ramen för OFIN:s arbete.

Frågan om högskolebibliotekens ställning kommer därmed närmast att röra behovet av ytterligare föreskrifter för biblioteksväsendet inom högskolan på den nivå som idag berörs av högskoleförordningen.

Av statsmaktens ställningstagande med anledning av forskningspolitiska propositionen framgår att den hittills använda nomenklaturen bör ändras. I princip förekommer fortsättningsvis endast *högskolebibliotek* och *forskningsbibliotek*. Vad gäller den första benämningen avser den alla de gemensamma bibliotek inom högskolan som ger service till forskning och/eller undervisning. Den senare benämningen täcker alla de bibliotek som ger service till forskning, oavsett om de har sin organisatoriska hemvist inom högskolan eller annorstädes.

Högskoleförordningens nuvarande utformning torde bero på den historiska bakgrunden för biblioteksväsendet i förhållande till universiteten och de tekniska högskolorna. En särskild reglering i högskoleförordningen av de s k vetenskapliga biblioteken framstod som naturlig i samband med högskolereformen, eftersom dessa bibliotek tidigare haft en betydande självständighet, bl a genom särskilda anslag över riksstaten. I dagsläget kan man konstatera dels att biblioteksservicen vid samtliga högskoleenheter är en nödvändighet dels att biblioteken vid de mindre högskoleenheterna har en växande betydelse som delar i ett nationellt nätverk för

informationsförsörjningen.

Mot denna bakgrund delar vi åsikten att högskoleförordningen bör kompletteras. Av dess lydelse bör framgå att biblioteksservice skall anordnas vid samtliga högskoleenheter. Samtidigt som ett sådant tillägg till förordningen görs, bör denna även kompletteras såvitt avser bibliotekens roll i förhållande till användare utanför högskolan. Ingendera av dessa förändringar innebär någon avvikelse i förhållande till vad som redan tidigare gällt i sak.

Förslag

Högskoleförordningen 16 kap. 1 § ges följande lydelse:

16 kap. Högskolebibliotek, inrättningar för service samt andra särskilda organ.

1 § Tillgång till biblioteksservice skall finnas vid alla högskoleenheter. En högskoleenhet skall inrätta högskolebibliotek eller på annat sätt sörja för biblioteksservicen.

Högskolebibliotek skall inom de områden som anknyter till grundläggande utbildning och i förekommande fall forskningsinriktningar vid högskoleenheten

- svara för biblioteksservice inom högskoleenheten

- i samverkan med landets biblioteksväsen i övrigt ge biblioteksservice regionalt och nationellt

7. Anslagsframställning

7.1 Huvudinnehåll i anslagsframställan

Vi överlämnar härmed anslagsframställning med budgetförslag för budgetåret 1988/89 till och utbildnings- och industridepartementen.

7.1.1 Budgetförslag för 1988/89

Budgetförslag 1988/89 (Belopp i kkr)

Anslag	Anvisat 1987/88	Budgetförslag 1988/89
VIII. D 34	7 966	5 918
VIII. D 28		1 600
XII. F1	9 600	8 930
VIII. D 26	8 300	8 600
<i>Summa anslag</i>	25 866	25 296
Överföringar		
XII. F1 I-dep		70
XII. F1 I-dep (STU)		600
VIII. D19 UmU		900
VIII. D19 LiU		900
<i>Summa överföringar</i>		2 470
Summa	25 866	28 804

7.1.2 Sammanfattning

Anslagsframställningen för STRI utgår ifrån den analys av de nationella uppgifterna inom den tekniska och vetenskapliga informationsförsörjningen som vi redovisat i kapitel 1 - 6 i denna rapport. Vi har konstaterat att det av statsmaktens beslut om nedläggning av DFI och skapandet av ett samordningsorgan för forskningsbiblioteken m.m. inte går att utläsa någon avsikt att minska statens stöd för de nationella uppgifterna inom området. En uppräknig av DFI:s anslag skedde för 1987/88 och en positiv attityd till området markerades även genom att vissa medel anvisades för anslagsfunktioner. Vi erinrar också om att kompensation för prisökningar var högre i den forskningspolitiska propositionen för biblioteken än vad som genomsnittligt tillämpades på andra områden. Biblioteken fick även förstärkningar för litteraturinköp.

De indikationer som föreligger vad gäller statsmaktens avsikter inom området är således närmast positiva. Vi har emellertid inte ansett oss kunna dra slutsatsen att ytterligare medelsförstärkningar nu kan påräknas för de nationella uppgifterna inom den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen. Vi inskränker oss därför till att föreslå åtgärder inom ramen för oförändrade resurser. Vi vill dock betona att medelsförstärkningar under den kommande planeringsperioden erfordras för att genom insatser på den nationella nivån åstadkomma en kostnadseffektiv informationsförsörjning.

Det framgår av vår analys att området teknisk/vetenskaplig informationsförsörjning funktionellt i många avseenden griper över gränserna mellan de traditionella samhällssektorerna. Vi finner det därför naturligt att man liksom hittills för DFI delar det finansiella ansvaret för de nationella uppgifter som skall åvila STRI, mellan utbildnings- och industridepartementens huvudtitlar. Något annat har för övrigt inte heller satts i fråga i statsmaktens ovan nämnda ställningstaganden.

De ekonomiska förändringar som föranleds av organisationskommitténs förslag kan sammanfattas på följande sätt:

	Anslag 1987/88	Överföring 1988/89	Anslag 1988/89
VIII. D 34	7 966		6 166
överföring t Liu (LIBLAB)		900	
överföring t Umu (INFORSK)		900	
VIII. D 28			1 600
XII. F 1	9 600		8 930
återföring t I-dep (EG)		70	
överföring t I-dep (STU)		600	
VIII. D 26 (LIBRIS)	8 300		8 300
kostnadsökningar för LIBRIS			300
<i>Summa anslag</i>	25 866		25 296
<i>Summa överföringar</i>		2 470	

7.1.3 Hemställan

Med stöd av vad som anförs i kapitel 1 - 6 samt i denna anslagsframställning hemställer organisationskommittén för budgetåret 1988/89:

att medel för verksamhetens genomförande anvisas under VIII och XII huvudtiteln med ett reservationsanslag om totalt 25 296 000 kr,

att till tekniska fakulteten vid universitetet i Linköping anvisa 900 000 kr från anslag VIII. D 34 för en basverksamhet vid LIBLAB,

att till samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Umeå anvisa 900 000 kr från anslag VIII. D 43 för en basverksamhet vid INFORSK,

att ansvaret för samverkan med EG återgår till industridepartementet och att anslaget XII. F 1 minskas med 70 000 kronor,

att överföra 600 000 kronor till STU från anslag XII. FI för stöd till Tekniska nomenklaturcentralens verksamhet,

att ansvaret för drift och underhåll av LIBRIS överföres till STRI och att 8 300 000 kronor överflyttas från anslag VIII D 26,

att 300 000 kronor anvisas för ökade kostnader för LIBRIS enligt KB:s beräkningar.

7.2 Budgetförslag

7.2.1 Libris

Medel för drift av LIBRIS inklusive lönekostnader överförs från KB anslag VIII. D 26 till STRI. Uppgifterna om LIBRIS i budgetförslaget är hämtade från KB:s anslagsframställning och regleringsbrev för 1987/88.

Enligt regleringsbrev 1987/88 "skall högst 8 300 kkr användas för driften av LIBRIS". I detta budgetförslag utgår vi ifrån att hela beloppet angivet i regleringsbrevet disponeras inom KB för förvaltning och drift av LIBRIS.

I KB:s AF beräknas inkomster till LIBRIS för 1988/89 till 9 150 kkr. KB:s kostnader för egen användning av LIBRIS beräknas för 1988/89 till 1 808 kkr. Summan har förts in som inkomst "biblioteksavgift KB" i tabell 1 under "övrig finansiering".

Finansieringen av KB:s egen användning av LIBRIS har tidigare skett genom en minskning av tilldelade medel för driften av LIBRIS. Vi har inte funnit stöd i regleringsbrevet för att KB:s användning av LIBRIS ska ske inom ramen för de resurser som disponeras för LIBRIS. Vi föreslår därför ingen minskning av anslaget D 26 med det belopp som KB beräknat för egen användning av LIBRIS-systemet.

KB har i sin AF räknat med ökade kostnader för drift av LIBRIS på servicebyrå med 300 kkr. Denna ökning har räknats med i detta budgetförslag.

7.2.2 Forskningsresurser

Vårt förslag till fasta forskningsresurser innebär att medel avsätts för en basorganisation vid LIBLAB i Linköping och INFORSK i Umeå. Medel överföres till respektive universitet och anslaget VIII. D 34 minskas med motsvarande belopp. Möjligheten att söka projektstöd kommer att finnas även i fortsättningen. Se vidare verksamhetsöversikt sid 88.

7. 2.3 Pris- och löneomräkning

Enligt regeringens direktiv för anslagsframställning budgetåret 1988/89 skall beräkningar utgå från oförändrad pris- och lönenivå. Vid beräkning av resurser för LIBLAB och INFORSK har kostnader för löner räknats i den lönenivå som gällde 1986-10-01. Ökade kostnader för mervärdesskatt, som DAFA DATA AB kommer att debitera, har av KB beräknats uppgå till 1 038 kkr. Vi förutsätter att kostnaden regleras i samband med prisomräkningen.

7.2.4 Anslags- och finansieringsöversikt

De resurser som STRI kommer att ha till sitt förfogande framgår av tabell 1.

Tabell 1 Anslags- och finansierings översikt 1988/89 (Belopp i kkr)

Anslag	Budgetår 1987/88	Budgetår 1988/89
Anslag		
VIII. D 34	7 966	6 166
VIII. D 28		1 600
XII. F 1	9 600	8 930
VIII. D 26 (LIBRIS)	8 300	8 300
Kostnadsökningar LIBRIS		300
<i>Summa anslag</i>	25 866	25 296
Övrig finansiering		
Inkomster via LIBRIS	9 512	9 130
Biblioteksavgift från KB		1 808
<i>Summa övrig finansiering</i>	9 512	10 938
Total finansiering	35 378	36 234

7.2.5 Verksamhetsöversikt

I budgetförslaget har en preliminär bedömning gjorts av resursbehov för de olika programområden som föreslagits av organisationskommittén. Se tabell 2 sid 89. Fortsatt stöd har beräknats till vissa projekt som tidigare finansierats av DFI.

Ansvarsbibliotek

Se kapitel 2.1 om utvecklingen av ansvarsbibliotekssystemet. Inom programområdet medräknas resurser för utveckling av ansvarsbibliotekssystemet, prisstatistik och förvärvspolitik. Medel för utveckling av ansvarsbibliotekssystemet har anvisats i forskningspolitiska propositionen med 1 600 kkr för 1986/87 och är avsatta i anslag VIII. D 28. Inom området ingår resurser till bibliotekshögskolan i Borås för BDI-index.

Teknisk utveckling

Medel för forsknings- och utvecklingsprojektet avseende metoder för masskonservering av papper har avsatts inom detta programområde. Vidare ingår resurser för utveckling av LIBRIS-systemet, stöd till och samordning av utvecklingen av datorstöd för bibliotek m m på lokal och nationell nivå samt stöd till utveckling av nya media.

FoU/Information och utbildning

Se kapitel 5.7 om förslag till fasta forskningsresurser. Inom detta verksamhetsprogram avsättes medel för stöd till forskningsprojekt, information, vissa utbildningsinsatser samt stöd i organisationsutveckling. Medel för en basorganisation vid LIBLAB i Linköping och INFORSK i Umeå överförs till respektive universitet. För budgetåret 1988/89 bör av projektmedel övergångsvis 200 kkr, utgå som kompensation för vissa kostnader till LIBLAB.

LIBRIS förvaltning och drift

Se kapitel 4 om huvudmannaskap för LIBRIS. Uppgifter om kostnader för LIBRIS har hämtats från KB:s AF. Kostnaden för drift av LIBRIS beräknas av KB uppgå till 17 526 kkr. I detta belopp ingår enligt uppgift från KB inte kostnader för löner. Det exakta beloppet för beräkning av vad LIBRIS kostar får fastställas vid en senare tidpunkt tillsammans med KB. Kostnaden för förvaltning och drift av LIBRIS har preliminärt beräknats till 16 505 kkr i detta budgetförslag.

Indirekta kostnader såsom ledning och del i s k "samkostnader" finns inte heller redovisade i KB:s AF. Storleken på denna kostnad får justeras i samband med att den organisatoriska placeringen av LIBRIS-sektionen fastställs.

I KB:s redovisning av kostnader för drift av LIBRIS har 3 033 kkr redovisats som fondavgifter till statskontoret. Detta belopp har i föreliggande budgetförslag räknats in i programområdet teknisk utveckling.

Vidare ansluter vi oss till den bedömning som gjorts av DFI, rörande behovet av en förstärkning av LIBRIS-sektionen. Den närmare omfattningen av utökningen bör dock avvägas mot andra insatser i fråga om datorstöd till bibliotek. Det bör ankomma på STRI att inom ramen för denna AF:s äskade medel göra en sådan avvägning.

Förvaltning / planering

Inom ramen för detta programområde beräknas resurser för styrelse, kansli, medlemsavgifter i internationella organisationer mm. Uppgiften att svara för samverkan med EG övergår till Industridepartementet. Medel har beräknats till 70 kkr och återförs till anslag XII. F 1. Beräknad storlek på styrelse och kansli återfinns i kapitel 3 sid 41. Under förevarande verksamhetsprogram har medel beräknats för fyra

kvalificerade handläggartjänster. Vi har därvid förutsatt att ytterligare två kvalificerade handläggare knytes till STRI inom ramen för av UHÄ nu disponerade personalresurser, samt att resurser för administrativt stöd i övrigt, lokaler m m tillhandahålles av UHÄ.

Basbidrag

Se kapitel 2.3.7 om professionella organisationers uppgifter. Fortsatt stöd till organisationer/yrkesföreningar har beräknats. Driftsanslag till Tekniska litteratursällskapet, TLS, bör uppräknas till 500 kkr. I beloppet ingår resurser för framtagning av katalog över Biblioteks- och informationstjänster i Sverige. Till Sveriges bibliotekariesamfund, SBS, bör utgå 200 kkr.

Till Standardiseringskommissionen i Sverige, SIS, utgår 300 kkr.

Till Tekniska nomenklaturcentralen, TNC, beräknas 600 kkr. Resurser för TNC:s verksamhet överförs till anslag XII.F 1 STU.

Tabell 2 Verksamhetsöversikt 1988/89 (Belopp i kkr)

Verksamhet	Överföring 1988/89	Budgetår 1988/89
Programområden		
1 Ansvarsbibliotek		5 796
2 Teknisk utveckling		7 033
3 FoU/information och utbildning		3 700
- överföring UmU	900	
- överföring LiU	900	
4 LIBRIS/förvaltning o drift		16 505
5 Förvaltning/planering		2 200
- överföring I-dep	70	
6 Basbidrag		1 000
- överföring I-dep	600	
<i>Summa överföringar</i>	2 470	
Summa verksamhet		36 234

7.2.6 Verksamhet/finansieringsöversikt

Tabellen visar STRI:s programområden samt tillgängliga medel fördelade på anslag och avgifter.

Tabell 3 Verksamhet/finansiering 1988/89 (Belopp i kkr)

Verksamhet/ Anslag	Anslag	Övrig finansiering	Total finansiering
1	2	3	2+3
Anslag/finans.	25 296	10 938	36 234
Programområden			
1 Ansvarsbibliotek	5 796		
2 Teknisk utveckl.	7 033		
3 FoU/information o utbildning	3 700		
4 LIBRIS/förvaltning o drift	5 567	9 130	
biblioteksavgift KB		1 808	
5 Förvaltning/ planering	2 200		
6 Basbidrag	1 000		
Summa verksamhet/ finansiering	25 296	10 938	36 234

7.3 Långtidsbedömning

Långtidsbedömning är inte gjord. I forskningspolitiska propositionen 1986/87 har medel för utveckling av ansvarsbibliotekssystemet anvisats med 3 200 kkr för 1989/90. Inkomst via LIBRIS har av KB i AF beräknats till 9 500 kkr för 1989/90.

7.3.1 Beräknat finansiellt utrymme

Tabell 4 Beräknat finansiellt utrymme 1988/89 - 1989/90 (Belopp i kkr)

Finansierings- källor	Budgetår 1987/88	Budgetår 1988/89	Budgetår 1989/90
Anslag			
VIII. D 34	7 966	6 166	6 166
VIII. D 28		1 600	3 200
XII. F 1	9 600	8 930	8 930
VIII. D 26	8 300	8 600	8 600
<i>Summa anslag</i>	25 866	25 296	26 895
Övrig finansiering			
Inkomster via LIBRIS	9 512	9 130	9 500
Biblioteksavgift f KB		1 808	1 808
<i>Summa övrig finansiering</i>	9 512	10 938	11 308
Summa finansiellt utrymme	35 378	36 234	38 204

8. Genomförande av OFIN:s förslag

Vårt uppdrag kan indelas i två huvuddelar, dels uppgiften att medverka vid avvecklingen av DFI, dels att utarbeta förslag till samordningsorgan för forskningsbiblioteken m m. I denna senare uppgift lägger vi även frågan om huvudmannskapet för LIBRIS, ansvaret för anslagsframställning för de nationella serviceuppgifterna inom den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningens område samt uppdraget rörande forskning.

Avvecklingen av DFI

Vad först gäller avvecklingen av DFI har uppgiften endast indirekt behandlats i denna rapport. Detta beror naturligtvis på att arbetet med avvecklingen av denna myndighet fortskrider fram till utgången av juni 1988. Vi har dock för avsikt att avlämna en lägesrapport till regeringen före 1987-12-31. I denna kan vissa frågor komma att aktualiseras som kräver ställningstaganden från regeringens sida. Främst torde detta gälla ansvaret för uppgifter som hittills legat inom DFI:s ansvarsområde, men som av tidsskäl ännu inte kunnat behandlas av oss. Enligt vår bedömning har dock merparten av DFI:s uppgifter fått en ny hemvist, antingen genom våra förslag om inrättandet av STRI eller i vår anslagsframställning. Det förefaller inte sannolikt att någon av de frågeställningar som återstår att behandlas kommer att behöva underställas riksdagen.

Upprättandet av STRI m m

Om regeringen väljer att följa våra förslag i en proposition till riksdagen föreslår vi att regeringen i omedelbar anslutning till ett sådant ställningstagande *antingen* ger OFIN tilläggsdirektiv och kompletterar kommitténs sammansättning, *eller* beslutar om en fortsatt handläggning av vissa frågor i annan ordning.

Våra motiv är följande. Enligt riksdagens beslut med anledning av den forskningspolitiska propositionen skall samordningsorganet för forskningsbiblioteken inrättas fr o m 1988-07-01. Vårt förslag rörande STRI är i och för sig så utformade att de inte kommer att kräva något mer omfattande administrativt arbete för sitt verkställande. Däremot kan rekrytering till tjänster m m erfarenhetsmässigt bli en tidsödande procedur. Den nya myndigheten kommer att behöva en arbetsordning och vissa rutiner för sin verksamhet. Enskildheter i förhållandet till UHÄ kommer att behöva klaras ut. Om hanteringen av dessa frågor helt får anstå till efter det att riksdagen har fattat sitt beslut förutser vi att den nya myndigheten knappast kan börja fungera förrän sent hösten 1988.

Till den del STRI kommer att överta uppgifter från DFI riskerar nära ett års uppehåll i utvecklingen att inträda. DFI:s kansli avvecklas i enlighet med våra direktiv successivt. Huvuddelen av personalen i nyckelbefattningar kommer att lämna DFI senast tidigt under 1988.

STRI får enligt våra förslag tre verksamhetsprogram, ansvarsbibliotekssystemet, teknisk utveckling och LIBRIS, vilka behöver bearbetas omgående. För de två sistnämnda är situationen akut redan idag. Delar av komplexet kring förhållandet mellan LIBRIS och det lokala datorstödet måste hanteras samordnat med frågan om en eventuell ny driftmiljö för LIBRIS. Vi redovisar våra överväganden på den punkten mer utförligt i vårt remissyttrande över DFI:s slutrapport om LIBRIS. I korthet innebär dessa att en upphandling av driftmiljö för LIBRIS snarast bör inledas.

Denna upphandling bör bygga på delvis andra förutsättningar än de överväganden som redovisats av DFI och KB. Bl a bör man pröva möjligheten att anförtro den tekniska driften av LIBRIS till en universitetsdata-central. Man bör även undersöka förutsättningarna för att konvertera LIBRIS till ett modernt, leverantörsstött system. Slutligen bör ett av flera alternativ som behandlas vara att man skapar en samlad miljö för förvaltning, teknisk drift och utvecklingsarbete. För att underlätta en

allsidig bedömning av tänkbara alternativ bör uppgiften att genomföra upphandlingen läggas inom ramen för ett särskilt projekt enligt riktlinjer som regeringen utfärdar.

Enligt de rutiner som tillämpats av DFI för ärenden om projektstöd brukar ansökningar om medel för verksamhet närmast följande budgetår inlämnas i februari månad. I och med att STRI inrättas först från och med 1 juli 1988 är förseningar i beslutsfattandet under alla omständigheter oundvikliga. För att minimera olägenheterna bör dock vissa förberedelser, t ex utformning av rutiner för ansökningar och projektbedömning och information kring dessa, kunna anförtros en organisationskommitté.

Vi finner sammanfattningsvis mycket starka skäl tala för att en tillfällig ordning skapas för att undvika allvarliga kontinuitetsbrott i verksamheten inom det blivande ansvarsområdet för STRI. De ovan beskrivna uppgifterna bör hanteras samlat. I avvaktan på att så kan ske är OFIN redo att ansvara för visst förberedelsearbete, främst vad gäller den nyss nämnda upphandlingen.

Forskning m m

Våra förslag i kapitel 5 Forskning inom informationsförsörjningens område innebär att vissa överföringar av medel bör ske, nämligen för finansiering av INFORSK till samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Umeå och för finansiering av LIBLAB till tekniska fakulteten vid universitetet i Linköping. Överföringarna bör äga rum 1988-07-01. Beloppens storlek framgår av anslagsframställningen i kapitel 7.

Kommittédirektiv

Dir 1987:13

Direktiv till en organisationskommitté för samordningsorgan inom biblioteksområdet m. m.

Dir. 1987:13

Beslut vid regeringssammanträde 1987-03-19

Chefen för utbildningsdepartementet statsrådet Bodström anför.

1. Bakgrund

I prop. 1986/87:80, bil. 6, föreslås bl. a. att delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI) läggs ned vid utgången av budgetåret 1987/88. Enligt förslaget överförs vissa av DFI:s uppgifter till andra organ. I propositionen anmälde jag min avsikt att återkomma till regeringen med förslag hur avvecklingen av DFI bör beredas.

Riksdagen har ännu inte behandlat propositionen. Jag vill emellertid redan nu ta upp frågan om hanteringen av de problem som uppkommer vid en avveckling av DFI. Avvecklingen bör anförtros en särskilt utsedd kommitté.

Riksdagens avgörande kan inte väntas förrän i maj månad detta år. Om riksdagen bifaller förslaget att lägga ned DFI, skall en avveckling därefter genomföras inom loppet av ungefär ett år. Det är uppenbart att förutsättningarna för att genomföra en avveckling i god ordning och under de hänsyn som bör tas avsevärt förbättras om arbetet kan förberedas så att det finns en handlingsberedskap. Av detta skäl anser jag att kommittén bör tillkallas nu. Intill dess att riksdagen har fattat sitt beslut skall kommitténs uppgift vara att gå igenom de olika frågor som skall lösas vid en avveckling och göra upp en plan för huvuddragen i avvecklingsarbetet. Om riksdagen beslutar att DFI skall läggas ned, skall kommittén omedelbart övergå till att ansvara för avvecklingen.

Jag finner det mest ändamålsenligt att nu direkt ange vilka uppgifter kommittén skall ha, om DFI läggs ner. Av direktiven i denna del följer naturligt vad kommittén har att beakta i sitt förberedelsearbete.

2. Organisationskommitténs uppgifter

Vid en nedläggning av DFI bör kommitténs uppgifter i huvuddrag vara följande.

- Ansvara för avveckling av personal och verksamhet vid DFI.
- Utarbeta förslag om ansvarsområde och befogenheter, organisatorisk form och ställning samt administrativa resurser för det organ för samordning mellan landets forskningsbibliotek m. fl. bibliotek som föreslås bli inrättat vid en nedläggning av DFI.
- Analysera behovet av fasta resurser för forskning inom informationsförsörjningens område. Föreslå avvägning mellan sådana resurser och projektmedel samt föreslå former för fördelningen av eventuella projektmedel.
- Utarbeta förslag om huvudmannaskap för LIBRIS.
- Utarbeta förslag till anslagsframställning för budgetåret 1988/89 för sådan verksamhet inom DFI:s nuvarande ansvarsområde som nämnden anser skall bedrivas även efter den 30 juni 1988.

2.1 Avveckling av personal och verksamhet vid DFI

Avvecklingen av DFI bör inledas snarast efter det att riksdagen har beslutat om en sådan och ske successivt. DFI:s hittills gjorda åtaganden bör fullföljas i största möjliga utsträckning fram t. o. m. den 30 juni 1988 men med beaktande av de restriktioner som kan följa av organisationskommitténs arbete med avvecklingen av DFI:s personal.

En avveckling kommer att ställa stora krav på samordning mellan kommittén och DFI. Utgångspunkten för arbets- och ansvarsfördelning skall vara att DFI:s styrelse och kansli ansvarar för sakverksamheten medan kommittén ansvarar för de egentliga avvecklingsåtgärderna i samverkan med DFI.

Vidare bör följande gälla.

a) Personal

Arbetsledningen för DFI:s personal i det löpande arbetet utövas som hittills av myndighetens ledning.

Befogenheten enligt lagen om offentlig anställning (LOA) 15 kap. 1 § att besluta om uppsägning av personal skall emellertid fr. o. m. dagen efter det att riksdagen fattat beslutet om myndighetens avveckling utövas av den särskilda kommittén. Denna skall fr. o. m. samma tidpunkt träda i DFI:s ställe vad gäller samtliga övriga rättigheter och skyldigheter som enligt lag och kollektivavtal vilar på arbetsgivaren vid avvecklingen av DFI. Kommitténs arbete bör bedrivas med den inriktningen att den berörda personalen i största möjliga utsträckning skall erbjudas nya anställningar.

Organisationkommittén får för utförande av sitt uppdrag påkalla biträde av DFI:s personal.

Uppdraget att svara för avvecklingen av DFI:s personal skall utföras i nära samarbete med DFI, statens arbetsmarknadsnämnd och berörda fackliga organisationer.

b) Verksamheten

Jag kommer senare att föreslå regeringen att för DFI föreskriva att delegationen fr. o. m. den 20 mars 1987 inte får stödja nya projekt som innebär åtaganden efter den sista juni 1988. Delegationen har emellertid nu åtskilliga sådana engagemang med en varaktighet som antingen löper tills vidare eller i sin begränsning överskrider den 30 juni 1988. Jag syftar på t. ex. forsknings- och utvecklingsprojekt, representation i utredningsprojekt och bevakningsuppgifter inom ansvarsområdet. Det bör ankomma på organisationskommittén att på grundval av en redovisning från DFI av myndighetens åtaganden bedöma i vad mån dessa skall fullföljas efter den sista juni 1988.

c) Övrigt

Organisationskommittén skall ansvara för att DFI:s samtliga driftresurser med undantag för lokaler och inredning, avvecklas på lämpligt sätt. Här åsyftas t. ex. utrustning och mediaabonnemang.

2.2 Förslag om ett samordningsorgan för bl. a. forskningsbiblioteken

Biblioteken spelar en central roll för forskningens och undervisningens informationsförsörjning. Tillkomsten av nya media vid sidan av böcker och tidskrifter minskar inte bibliotekens betydelse. Tvärtom har biblioteken i flera fall verkat pådrivande vid utveckling och utnyttjande av t. ex. databaser.

Samarbete mellan forskningsbiblioteken är en självklarhet, både nationellt och internationellt. Fjärrlånesystem och LIBRIS är exempel på samarbete som länge fungerat. I andra avseenden har dock klara begränsningar i samarbetets utveckling kunnat konstateras. Svårigheterna att bygga ut ansvarsbibliotekssystemet är det tydligaste exemplet. Oklarheter i ansvarsfördelningen mellan högskolan och folkbiblioteken när det gäller biblioteksservice på mindre högskoleorter är ett annat exempel.

Jag har i propositionen förordat att ett nytt organ för samordning och planering av forskningsbibliotekens verksamhet och för samverkan mellan dessa och bl. a. folkbibliotek skall inrättas. Uppgiften att utarbeta förslag om

ansvarsområde och befogenheter, organisatorisk form och ställning samt administrativa resurser för detta organ bör anförtros organisationskommittén.

Jag vill redovisa vissa utgångspunkter för kommitténs arbete i detta avseende. Funktionella och ekonomiska skäl talar för att samarbetet inom biblioteksområdet bör byggas ut i snabbare takt än vad som hittills skett.

Kostnaderna för böcker och tidskrifter ligger på en sådan nivå att en utbyggnad av ett system med ansvarsbibliotek är angelägen. Utveckling och drift av nya informationsmedier kräver så stora insatser av pengar och kompetens att samverkan mellan biblioteken ofta är en grundläggande förutsättning för att ny teknik skall kunna introduceras.

De bibliotek som finns inom högskoleorganisationen – högskolebiblioteken – är numera på lokal nivå helt integrerade i denna organisation. På en del mindre högskoleorter samverkar högskolan med de kommunala folkbiblioteken när det gäller litteraturförsörjning för de studerande. Någon organisatorisk förändring på lokal nivå är inte aktuell. En fastare struktur torde dock krävas för samarbetet i första hand nationellt mellan biblioteken. Utformningen av denna struktur kräver omsorgsfulla avvägningar mellan å ena sidan de krav som ambitionerna att stärka samarbetet ställer och å andra sidan de begränsningar som följer av att biblioteken ingår i olika lednings- och styrningsstrukturer.

Jag erinrar här om vad jag anfört vid min anmälan i prop. 1986/87:80 (bil 6 s 37) om de olika bibliotekstyper som bör föras in under beteckningen forskningsbibliotek. Högskolebiblioteken kommer att utgöra den helt dominerande gruppen inom det nya biblioteksorganets verksamhetsområde. Det gör det naturligt att i någon form försöka anknyta detta organ till universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Samtidigt finner jag det angeläget att framhålla, att själva faktum att regeringen anser att ett särskilt samordningsorgan skall inrättas innebär en markering av en viss särställning för biblioteken inom högskoleorganisationen.

Frågan om hur ett samordningsorgan för biblioteken skall utformas bör bli en huvuduppgift för organisationskommittén. Arbetet förutsätter bl. a. en noggrann analys av hur ansvarsområdet för detta organ skall definieras i förhållande till bl. a. UHÄ:s och Sveriges lantbruksuniversitets uppgifter inom högskoleorganisationen. En central uppgift för samordningsorganet skall vara att främja ansvars- och arbetsfördelning mellan forskningsbiblioteken och mellan forskningsbiblioteken och andra bibliotek. Angelägna samverkansområden är därvid informationsteknologins tillämpning och verksamhetsutveckling på biblioteksområdet. Kommittén bör överväga vilka befogenheter som skall tillkomma samordningsorganet.

För det nya samarbetsorganet kommer kansliresurser att behövas. Jag erinrar om vad jag i detta avseende anförde vid min anmälan av proposition

1986/87:80). Oavsett i vilken form anknytningen i övrigt sker till UHÄ räknar jag med att samarbetsorganets kansliresurser i huvudsak skall kunna tillgodoses inom ramen för UHÄ:s resurser. Organisationskommittén bör efter samråd med UHÄ avge förslag till dimensionering av samarbetsorganets administrativa resurser.

2.3 Resurser för forskning och utvecklingsarbete

En väsentlig uppgift för DFI har sedan delegationens tillkomst varit att initiera och finansiera forskning och utvecklingsarbete. Delegationen har stött forskargrupper vid bl. a. universiteten i Göteborg, Linköping och Umeå. Även ett stort antal mer kortvariga projekt har finansierats.

I samband med att en ändrad ansvarsfördelning för den vetenskapliga och tekniska informationsförsörjningen nu är aktuell är det nödvändigt att dels pröva frågan om behovet av vissa fasta resurser för forskning inom området informationsförsörjning, dels analysera vilket behov av FoU-resurser som föreligger mer specifikt för forskningsbiblioteken och hur detta skall tillgodoses. I samband härmed bör också prövas vilka av DFI finansierade insatser som eventuellt bör föras över till högskolan.

Organisationskommittén bör således göra en första analys av behovet av fasta resurser för forskning inom informationsförsörjningens område, föreslå dels en lämplig avvägning mellan sådana resurser och projektmedel, dels hur medel för ändamålet skall fördelas.

2.4 Huvudmannaskap för LIBRIS

Regeringen gav 1984 DFI i uppdrag att utreda frågan om ansvaret för förvaltning, utveckling och drift av LIBRIS. Detta uppdrag bör i vad avser huvudmannaskap för LIBRIS nu övertas av organisationskommittén.

2.5 Anslagsframställning för budgetåret 1988/89

Till förslaget om en nedläggning av DFI hör även förslag att delar av DFI:s nuvarande ansvarsområde skall överföras till annan myndighet fr. o. m. budgetåret 1988/89. Med tanke på innehållet i övrigt i kommitténs uppdrag finner jag det ändamålsenligt att den även får till uppgift att utarbeta förslag till anslagsframställning för verksamhet som hittills finansierats genom anslag från DFI och som enligt kommitténs uppfattning skall bedrivas efter den 30 juni 1988, inklusive anslag för det kommande samarbetsorganet för forskningsbiblioteken med flera bibliotek.

3. Övriga frågor

I propositionen 1986/87:80 konstaterade jag att biblioteken vid såväl statliga som icke-statliga högskoleenheter spelar en betydelsefull roll för informationsförsörjningen. I högskoleförordningen berörs dock endast de s. k. vetenskapliga biblioteken, dvs. de som finns inom högskoleenheter med fast organisation för forskning och forskarutbildning.

Organisationskommittén bör analysera högskolebibliotekens uppgifter i såväl lokalt som nationellt perspektiv och på grundval härav lämna förslag till lämplig precisering av bibliotekens ställning och uppgifter.

Jag har med det nu anförda angivit de uppgifter som skall vila på kommittén om riksdagen beslutar att DFI skall avvecklas. Jag utgår från att kommittén med ledning av detta kan vidta de förberedelser som behövs för att den skall kunna verkställa ett beslut om nedläggning inom den givna tidsramen.

Organisationskommittén skall samråda med berörda myndigheter och organisationer. Förslag till anslagsframställningar för budgetåret 1988/89 skall lämnas senast 1 september 1987. Förslag rörande det nya biblioteksorganet och därmed sammanhängande frågor skall lämnas senast den 1 oktober 1987. Arbetet inom kommittén i övrigt skall vara avslutat senast den 30 juni 1988.

4. Hemställan

På grund av vad jag nu anför hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för utbildningsdepartementet

att tillkalla en kommitté med högst fem ledamöter med uppdrag att utarbeta förslag rörande samordningsorgan för forskningsbibliotek m. m.

att utse en av ledamöterna att vara ordförande,

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt kommittén.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar att kostnaderna skall belasta åttonde huvudtitelns anslag Utredningar m. m.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

Genomgång av remissvaren på Tengströms utredning

En genomgång av remissvaren på Tengströms utredning ger en aktuell bild av opinionsläget i Sverige bland de närmast berörda intressenterna i biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning. Vi har koncentrerat oss på följande frågor:

Ämnesavgränsning och ämnesbenämning

Ämnesindelning

Institutionalisering i stort och särskilt relationen mellan det tänkbara centret i Göteborg och andra centra i landet.

Möjligen också frågan om utredningens kvalitet som beslutsunderlag.

Däremot går vi inte in på de konkreta förslagen angående en centrumbildning i Göteborg.

Det kan vara belysande att gruppera remissinstanserna i några huvudgrupper:

- Forskningsbibliotek (+INFORSK)
- Universitet och högskolor
- Forskningsråd, centralorganisationer m m

Forskningsbiblioteken

De anser i nästan alla de fall de yttrar sig om saken att den föreslagna avgränsningen är för snäv även om man ibland anger en viss förståelse för utredarens mer pragmatiska motiv. *Biblioteksnämnden vid Göteborgs universitet* säger t ex "... accepterar nämnden utredarens som han säger pragmatiska skäl att utgå från biblioteket som administrativ organisation, även om man därvid möjligen olyckligt begränsar forskningsfältet: den process som innebär förmedling av information i (mestadels) tryckt form sysslar trots allt inte bara biblioteken med".

Linköpings universitetsbibliotek är både mer kategoriskt och utförligt: "Avgränsningen är alldeles för snäv. Utanför området faller bl a det som utredaren själv räknar upp på s 22-23: Studier av informationsutnyttjande i forsknings- och utvecklingsarbete, vissa litteratursociologiska studier och bokhistoria. Det första området t ex är ju av central betydelse för forskningsbibliotekens verksamhet vars huvuduppgift är vetenskaplig informationsförsörjning och - förvaltning. Ett vidare forskningsbegrepp än det utredaren föreslår är absolut nödvändigt. Detta begrepp måste rymma både forskning om vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning men också rymma bibliotekens kulturella uppgifter. Om det sedan skall kallas "biblioteks- och informationsvetenskap" som i anglosaxiska länder, eller "biblioteksforskning" kan vara likgiltigt."

Tekniska högskolans bibliotek menar att det torde "vara viktigare att skapa en organisation som har potential att se till att viktiga frågor blir behandlade än att avsiktligen begränsa ämnesvalet för att uppnå akademisk identitet."

INFORSK har utförliga synpunkter på frågan (som sedan återkommer mer koncentrerade i svaren från samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden och rektorsämbetet vid Umeå universitet): Man pekar på en pågående snabb utveckling. "Idag är ett aktuellt begrepp "information resources management", vilket bygger på en vid syn på informationsbegreppet." ... "utredningen snävar in i området på ett olyckligt sätt som står i strid med den internationella utvecklingen på forskningsområdet." Detta är negativt eftersom "forskningens kvalitet och därmed även forskningsan- knytningens är avhängig internationellt kunskapsutbyte." ... "Dessutom har bibliotekshögskolan behov av forskningsanknytning som berör större delen av det vidare fältet biblioteks- och informationsvetenskap." Osäkerheten om bibliotekens framtida roll talar också för en bred forskningsanknytning. Vidare borde ett litet land som Sverige snarast ha en vidare definition av ämnet.

Flera bibliotek, t ex *Högskolebiblioteken i Luleå, Lunds universitetsbibliotek och Chalmers Tekniska högskolas bibliotek*, påpekar särskilt att

kopplingen till samhällsvetenskaplig och humanistisk fakultet är för snäv. Forskning inom området kan också bedrivas inom matematisk-naturvetenskaplig och teknisk fakultet.

Inställningen till Tengströms tre delområden är mer blandad. *Sveriges lantbruksuniversitets bibliotek* anser att utredaren skiljer ut områden på ett "inte orimligt sätt" men vill tillföra bok- och bibliotekshistoria.

Handelshögskolans bibliotek anser att resonemanget är logiskt och klart men har en alltför stark och ensidig koncentration på biblioteken som institutioner.

Kritiken överväger dock. *Tekniska högskolans bibliotek* menar att "nästan alla från praktiken härledda uppgifter kommer att skära tvärs igenom dessa ämnesgrupper. (Som exempel kan anföras t ex forskning om informationssökning, om tillämpningen av artificiell intelligens, om kulturpolitik och om konsekvenser av ny teknologi)."

Universitetsbiblioteket i Umeå anser att uppdelningen knappast motsvaras "av några inomvetenskapliga kriterier som klart anger hur forskningsområdena skulle särskiljas." Snarare blir "Områdenas ömsesidiga beroende ... allt mer påtagligt."

Statens psykologisk-pedagogisk bibliotek anser "att hans abstrakta definitioner på delområdena inte är lyckade." ... "Det vore bättre att välja processtermer i stil med: informationens lagring och återsökning, användarstudier och biblioteken i samhället, bok- och bibliotekshistoria etc ..." ... "Man kan också definiera området utifrån andra mera praktiska utgångspunkter som behov, informationsvägar och informationskällor vilket kunde vara en attraktiv terminologi." Dessutom ser de ingen skillnad mellan Tengströms andra och tredje delområde.

I fråga om institutionalisering i stort har biblioteken överlag samma grundinställning. Man efterlyser mer samlade nationella lösningar och tycker att det föreslagna centret i Göteborg fått en alltför begränsad regional profil. *Umeå universitetsbibliotek* menar att "Forskning inom

biblioteks/informationsvetenskap är en verskamhet av nationellt intresse..." och att "Den naturliga ledningen för den är ett centralt forskningsorgan." Man föreslår en DFI-nämnd "sammansatt av representanter för BHS, UHÄ, nationalbiblioteket, INFORSK, LIBLAB och övriga institutioner ..."

Linköpings universitetsbibliotek trycker på att det även för bibliotekarielinjens forskningsanknytning måste vara ett grundläggande krav "att relationerna mellan forskarutbildning i göteborg och andra centra reds ut." *Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek* tycker att det FoU-arbete som utförs i DFI-regi negligeras och betonar vikten av ett nära samarbete mellan DFI och BHS. *Sveriges lantbruksuniversitets bibliotek* betonar också det nationella perspektivet och menar att det "I en inte alltför avlägsen framtid bör vara möjligt att inrätta fasta forskartjänster inom alla de tre forskningsområden som beskrivs i rapporten."

Vad beträffar utredningens kvalitet som beslutsunderlag uttrycker många respekt för utredarens logiska skärpa samtidigt som man beklagar de begränsade direktiven. Men det finns också mer direkt kritik av utredaren.

Linköpings universitetsbibliotek tycker att utredningen får svensk biblioteksforskning att framstå mer brokig och splittrad än den är. "För att få en korrekt bild av den biblioteksforskning som idag bedrivs i Sverige borde verksamheten vid åtminstone följande centra beskrivas: INFORSK-gruppen vid sociologiska institutionen vid Umeå universitet, LIBLAB vid datavetenskapliga institutionen i Linköping och litteratursociologiska institutionen i Uppsala samt avdelningen för rättsinformatik i Stockholm och avdelningen för medicinsk informatik vid universitetet i Linköping. En realistisk bild av kompetensläget vid bibliotekshögskolan i Borås borde ha givits, och man skulle velat ha en presentation av de ansträngningar till forskningsanknytning som förekommit tidigare." ... "Klart är, att biblioteksforskningen idag redan har en större omfattning och sysselsätter flera lärare och forskare än det "dryga halvdussin" som utredaren tror att den kan finnas vid sekelskiftet (s 63)"

Universitet och högskolor

De regionsstyrelser som yttrar sig uppehåller sig av naturliga skäl framförallt vid formerna för forskningsanknytning, vilket ligger lite vid sidan om inriktningen på denna genomgång. De rektorsämbeten som yttrar sig har inte någon egentlig egen åsiktsprofil utan ansluter sig till eller försöker jämka ihop yttranden från bibliotek och fakultetsnämnder. *Högskolan i Borås* utgör ett specialfall. Där är man självfallet i stort sett helt överens med Tengström i allt. Det intressanta är reaktionerna från de fakultetsnämnder som yttrar sig.

Här finns en klar skepsis mot biblioteksforskningens möjlighet att skapa sig en egen identitet som akademisk disciplin. Det ligger helt i linje med den utbredda misstron mot den "orena" sektorsforskningen och värnandet av grundforskningen som präglar stämningsslaget vid universiteten idag. Skarpast uttrycker sig den *samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Göteborgs universitet*: "Med den splittrade bild i fråga om ämnesval, teorier och metoder som den nuvarande biblioteksforskningen uppvisar finner fakultetsnämnden det orimligt att detta område skulle kunna utgöra en bas för en gemensam fullständig ämnesinstitution."

Andra yttrar sig mildare i samma anda och trycker framförallt på att forskningsområdet kan rymmas i redan etablerade ämnen och att övergången från bibliotekarieutbildning till forskarutbildning bör underlättas. Dessa är *samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Lunds universitet*, *humanistiska fakultetsnämnden vid Umeå universitet* och *humanistiska sektionsnämnderna vid Stockholms universitet*.

Däremot saknas denna skepsis vid de universitetsorter där någon form av biblioteksforskning bedrivs idag.

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnder vid Umeå universitet värnar om INFORSK och förespråkar institutionalisering av redan pågående forskning, i samråd mellan DFI och UHÄ, innan några stora satsningar görs i Göteborg. Man vill också ha en bredare profil på ämnet i linje med INFORSK:s inriktning. *Tema T vid universitetet i Linköping* förespråkar en bredare nationell representation i det nya centret och tar upp de organisatoriska problemen med tvärvetenskaplig forskning.

Historisk-filosofiska sektionen vid Uppsala universitet berömmar utredaren för att han tar med bibliotekens kulturpedagogiska uppgifter i sin ämnesavgränsning men menar ändå att det vore rimligare att över hela fältet snarare utgå från en process än från en institution. Man efterlyser en beskrivning av nuvarande kompetensläge och försök till forskningsanknytning vid bibliotekshögskolan. Slutligen trycker man på problemet med den geografiska splittringen av kompetens och resurser inom området och förespråkar en kraftsamling i Stockholm dit bibliotekshögskolan på sikt borde flyttas.

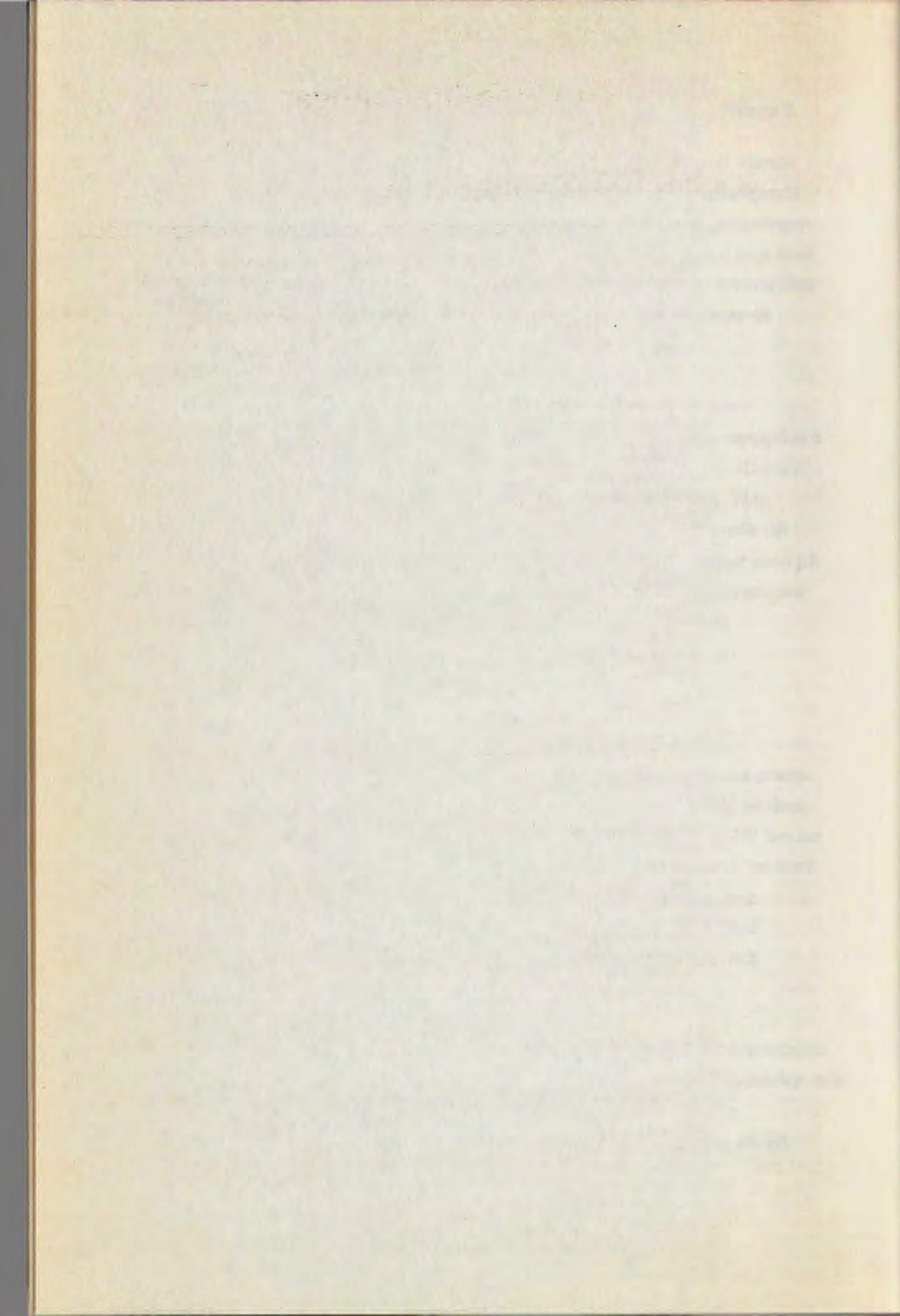
Forskningsråd, centralorganisationer m m

Det är svårare att hitta några gemensamma nämnare hos denna grupp remissinstanser. Två synpunkter återfinns dock hos en stor del av dem. Man tycker att det underlag utredningen ger är bristfällig. *HSFR* menar att en konkret diskussion av frågan åtminstone skulle ha krävt "en kort genomgång av forskningsbehoven inom biblioteksverksamhet och informationsförsörjning, av forskningens aktuella läge och villkor internationellt och nationellt, av lokaliseringen av kompetens och resurser i Sverige o s v."

Kritiken återkommer hos *DFI*, *FRN* och *TCO* som menar att utredningen bör ses "som ett första steg i ett större utvecklingsarbete om biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning, ett arbete som snarast bör påbörjas." Genomgående är också att alla understryker vikten av det nationella samarbetet på forskningsområdet.

K

1. K...
2. K...
3. K...
4. K...
5. K...
6. K...
7. K...
8. K...
9. K...
10. K...
11. K...
12. K...
13. K...
14. K...
15. K...
16. K...
17. K...
18. K...
19. K...
20. K...
21. K...
22. K...
23. K...
24. K...
25. K...
26. K...
27. K...
28. K...
29. K...
30. K...
31. K...
32. K...
33. K...
34. K...
35. K...
36. K...
37. K...
38. K...
39. K...
40. K...
41. K...
42. K...
43. K...
44. K...
45. K...
46. K...
47. K...
48. K...
49. K...
50. K...
51. K...
52. K...
53. K...
54. K...
55. K...
56. K...
57. K...
58. K...
59. K...
60. K...
61. K...
62. K...
63. K...
64. K...
65. K...
66. K...
67. K...
68. K...
69. K...
70. K...
71. K...
72. K...
73. K...
74. K...
75. K...
76. K...
77. K...
78. K...
79. K...
80. K...
81. K...
82. K...
83. K...
84. K...
85. K...
86. K...
87. K...
88. K...
89. K...
90. K...
91. K...
92. K...
93. K...
94. K...
95. K...
96. K...
97. K...
98. K...
99. K...
100. K...

Statens offentliga utredningar 1987

Kronologisk förteckning

1. Otillbörlig efterbildning. Ju.
2. Dödsboägande och samägande av jordbruksfastighet m.m. Ju.
3. Långtidsutredningen '87. Fi.
4. En ny kyrkolag m. m. Del 1. C.
5. En ny kyrkolag m. m. Del 2. C.
6. Folkstyrelsens villkor. Ju.
7. Barnets rätt. Ju.
8. Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. UD.
9. Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. Fö.
10. Indrivningslag m.m. Fi.
11. Skydd för det väntade barnet. Ju.
12. Legitimation för vissa kiropraktorer. S.
13. Översyn av rättegångsbalken 3. Ju.
14. Mordet på Olof Palme. Ju.
15. Miljöskadefond. ME.
16. Begravningslag. C.
17. Franchising. Ju.
18. Internationella familjerättsfrågor. Ju.
19. Varannan damernas. A.
20. Läkemedel och hälsa. S.
21. Äldreomsorg i utveckling. S.
22. Missbrukarna Socialtjänsten och Tvånget. S.
23. Medicinteknisk säkerhet. S.
24. Produktsäkerhetslag. Fi.
25. Ökat kommunalt väghållningsansvar. K.
26. Enskilda vägar. K.
27. Skeppsleja till utlänning. Tillstånd, dispenser, flaggskifte. K.
28. Bistånd för bättre miljö i u-land. UD.
29. Stöd till näringslivet. Fi.
30. Fel i fastighet. Ju.
31. Integritetsskyddet i informationssamhället 4. Ju.
32. För en bättre miljö. ME.
33. Ju mer vi är tillsammans. Del 1. C.
34. Ju mer vi är tillsammans. Exempelsamling. Del 2. C.
35. Ju mer vi är tillsammans. Underlag för reformer samt förslag. Del 3. C.
36. För en bättre miljö. Miljövårdsfamiljen. Myndigheter och författningar. ME.
37. Stödet till barn- och ungdomsföreningar. C.
38. Arkiv för individ och miljö. U.
39. Studiemedel. U.
40. Datorisering av tullens export- och importrutiner. Fi.
41. Fasta Öresundsförbindelser. K.
42. Miljökonsekvenser av fasta Öresundsförbindelser. K.
43. Snabbare körkortsingripanden m.m. K.
44. Livsmedelspriser och livsmedelskvalitet. Jo.
45. Översyn av mervärdesskatten. Del XI. Fi.
46. Översyn av rättegångsbalken 4. Ju.
47. Skäliga lokalhyror och trygghet i besittningen. Bo.
48. Ett nytt plan- och bostadsverk. Bo.
49. Sverigeformationen och vissa publikationer. UD.
50. Högskolans journalistutbildning. U.
51. Ljud och bild för eftervärlden. U.
52. Folkrörelsernas lotterier och spel. Jo.
53. Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. S.
54. Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. Huvudbilaga – Målbeskrivningar. S.
55. Efterlevandepension. S.
56. Ekonomiskt stöd till arbetslösa. A.
57. Sverigebilder-17 svenskar ser på Sverige. UD.
58. Försäkringsväsendet i framtiden. Fi.
59. Ansvarsgenombrott m.m. Ju.
60. Informationsförsörjning för vetenskap och teknik. U.

Statens offentliga utredningar 1987

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Otillbörlig efterbildning. [1]
Dödsboärande och samärande av jordbruksfastighet m.m. [2]
Folkstyrelsens villkor. [6]
Barnets rätt. [7]
Skydd för det väntade barnet. [11]
Översyn av rättegångsbalken 3. [13]
Mordet på Olof Palme. [14]
Franchising. [17]
Internationella familjerättsfrågor. [18]
Fel i fastighet. [30]
Integritetsskyddet i informationssamhället 4. [31]
Översyn av rättegångsbalken 4. [46]
Ansvarsgenombrott m.m. [59]

Utrikesdepartementet

Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. [8]
Bistånd för bättre miljö i u-land. [28]
Sverigeinformationen och vissa publikationer. [49]
Sverigebilder-17 svenskar ser på Sverige. [57]

Försvarsdepartementet

Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. [9]

Socialdepartementet

Legitimation för vissa kiropraktorer. [12]
Läkemedel och hälsa. [20]
Äldreomsorg i utveckling. [21]
Missbrukarna Socialtjänsten och Tvånget. [22]
Medicinteknisk säkerhet. [23]
Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. [53]
Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. Huvudbilaga - Målbeskrivningar. [54]
Efterlevandepension. [55]

Kommunikationsdepartementet

Ökat kommunalt väghållningsansvar. [25]
Enskilda vägar. [26]
Skeppsleja till utlänning. Tillstånd, dispenser, flaggskifte. [27]
Fasta Öresundsförbindelser. [41]
Miljökonsekvenser av fasta Öresundsförbindelser. [42]
Snabbare körkortsingripanden m.m. [43]

Finansdepartementet

Långtidsutredningen '87. [3]
Indrivningslag m.m. [10]
Produktsäkerhetslag. [24]
Stöd till näringslivet. [29]
Datorisering av tullens export- och importrutiner. [40]
Översyn av mervärdesskatten. Del XI. [45]
Försäkringsväsendet i framtiden. [58]

Utbildningsdepartementet

Arkiv för individ och miljö. [38]
Studiemedel. [39]
Högskolans journalistutbildning. [50]
Ljud och bild för eftervärlden. [51]
Informationsförsörjning för vetenskap och teknik. [60]

Jordbruksdepartementet

Livsmedelspriser och livsmedelskvalitet. [44]
Folkrelsernas lotterier och spel. [52]

Arbetsmarknadsdepartementet

Varannan damernas. [19]
Ekonomiskt stöd till arbetslösa. [56]

Bostadsdepartementet

Skäliga lokalhyror och trygghet i besittningen. [47]
Ett nytt plan- och bostadsverk. [48]

Civildepartementet

En ny kyrkolag m. m. Del 1. [4]
En ny kyrkolag m. m. Del 2. [5]
Begravningslag. [16]
Ju mer vi är tillsammans. Del 1. [33]
Ju mer vi är tillsammans. Exempelsamling. Del 2. [34]
Ju mer vi är tillsammans. Underlag för reformer samt förslag. Del 3. [35]
Stödet till barn- och ungdomsföreningar. [37]

Miljö- och Energidepartementet

Miljöskadefond. [15]
För en bättre miljö. [32]
För en bättre miljö. Miljövårdsfamiljen. Myndigheter och författningar. [36]

KUNGL. BIBL.

1987 -11- 0 6

STOCKHOLM

ALLMÄNNA FÖRLAGET

ISBN 91-38-10066-5

ISSN 0375-250X